

Kulttuuriteollisuuden kehittäminen Suomessa : kulttuuriteollisuustyöryhmän loppuraportti

SISÄLLYSLUETTELO

KULTTUURITEOLLISUUSTYÖRYHMÄ

1. JOHDANTO

2. TOIMENPIDESUOSITUKSET

Sisältö-Suomi

Tiivistelmä toimenpide-ehdotuksista

OPETUSMINISTERIÖN TOIMENPITEET

3. MITÄ KULTTUURITEOLLISUUDELLA TARKOITETAAN?

Muita keskeisiä käsitteitä

Kulttuuriteollisuuden merkitys

Kulttuurituotannon vaiheet

Kulttuuriteollisuuden kansainväliset haasteet

4. KULTTUURITEOLLISUUDEN KEHITTÄMINEN

Tietopohjan luominen

Koulutus

Tekijänoikeus

Kulttuuriyrittäjyys

Kulttuuriteollisuus työllistäjänä

Rahoitus

Kirjallisuutta

KULTTUURITEOLLISUUSTYÖRYHMÄ

Opetusministeriö asetti kulttuuriteollisuustyöryhmän 13.3.1997. Työryhmän tehtävänä oli

- hahmottaa kulttuuriteollisuuden kansainvälisiä näkymiä
- selvittää EU:n tämänhetkiset tavoitteet ja projektit kulttuuriteollisuuden tukemiseksi

- kartoittaa suomalaisen kulttuuriteollisuuden nykytila ja kehitysnäkymät
- tehdä toimenpide-esityksiä suomalaisen kulttuuriteollisuuden edistämiseksi yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa
- tehdä esityksiä kulttuuripolitiikan uusiksi linjauksiksi kulttuuriteollisuuden näkökulmasta

Työryhmän puheenjohtajana toimi kulttuuriasianneuvos Hannele Koivunen opetusministeriöstä ja varapuheenjohtajana neuvotteleva virkamies Pekka Lindroos kauppaja teollisuusministeriöstä.

Jäseniksi kutsuttiin:

Tuija Aalto-Setälä, Edita Oy

Antti Hautamäki, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto SITRA

Erkki Huhtamo, Turun yliopisto

Salme Jamalainen, Työministeriö (1.1.1998 alkaen)

Kalervo Järvelin, Tampereen yliopisto

Jari Lahti, Journalistiliitto

Risto Nieminen, Oy Veikkaus Ab (1.1.1998 alkaen)

Klaus Oesch, konsultti, Nokia New Ventures

Pekka Oesch, Maailman musiikin keskus

Pekka Saarela, Taideteollinen korkeakoulu (1.11.1997 alkaen)

Ann Sandelin, Yleisradio

Helena Savolainen, Sonera Oy

Yrjö Sotamaa, Taideteollinen korkeakoulu

Helena Tarkka, Valtiovarainministeriö

Mika Tuomaala, Työministeriö (31.12.1997 saakka)

Saku Tuominen, Broadcasters Oy

Juhani Wiio, Yleisradio

Ahti Vääntinen, Muusikkojen liitto.

Työryhmän sihteeristössä olivat Tetta Jounela, kauppa- ja teollisuusministeriö, Tanja Kotro, taiteen keskustoimikunta, Veikko Kunnas, opetusministeriö (1.9.1997 saakka), Kristiina Laurila, Teknologian kehittämiskeskus Tekes (17.10.1997 saakka), Ritva Mitchell, taiteen keskustoimikunta ja Satu Toivonen, Tekes (17.10.1997 alkaen).

1. JOHDANTO

Tämä raportti on kulttuuriteollisuustyöryhmän loppuraportti. Raportti esittelee työryhmän toiminnan ja keskeiset johtopäätökset sekä ehdotukset uusiksi kulttuuripoliittisiksi linjauksiksi kulttuuriteollisuuden näkökulmasta. Loppuraportti on työryhmän kolmas julkaisu.

Ensimmäinen raportti, *Tanja Kotro: Kansainväliset kulttuuriteollisuuden suuntaviivat. Selvitys kulttuuriteollisuuden näkymistä kulttuuripolitiikassa. Opetusministeriön työryhmien muistioita 23:1997*, julkaistiin työryhmän ensimmäisenä toimivuotena elokuussa 1997. Raportti tarkastelee kulttuuriteollisuutta koskevia tavoitteita Pohjoismaiden, EU:n ja vertailumaiden kulttuuripolitiikassa. Työryhmälle tehty toinen raportti, *Mirkka Niskanen, Mari Pirinen, Tanja Kotro: Luotaus kulttuuriteollisuuteen. Opetusministeriön työryhmien muistioita 16:1998*, käsittelee kulttuuriteollisuutta tilastojen ja toimijoiden haastatteluiden valossa. Mari Pirisen työryhmälle laatima vuoden 1995 yritystilastoihin perustuva tilastokatsaus julkaistaan maaliskuussa 1999.

Työryhmä on käsitellyt kokouksissaan muun muassa audiovisuaalisen kulttuurin nykytilaa, kulttuuriteollisuuden arvoketjua, pienten ja keskisuurten yritysten rahoitusta, tekijänoikeutta ja sähköistä kaupankäyntiä. Näistä aiheista työryhmälle ovat alustaneet kuraattori Timothy Druckrey New Yorkista, varatuomari Kalevi Tervanen F&L Management Services Oy:stä, palvelupäällikkö Nyrki Tuominen Uudenmaan TE-keskuksen yritysosastolta ja neuvotteleva virkamies Jukka Liedes opetusministeriöstä. Tämän lisäksi työryhmä on osallistunut kulttuuriteollisuutta ja uuden teknologian sovelluksia käsitteleviin seminaareihin ja tutustunut kulttuuriteollisuutta ja sisältötuotantoa kehittäviin hankkeisiin.

Kulttuuriteollisuustyöryhmä on toteuttanut hallinnon avoimuutta työskentelemällä internetin avulla siten, että koko työryhmätyöskentelyn aikana kaikilla halukkailla on ollut mahdollisuus kommentoida työryhmän käsittelemiä aiheita ja tehdä ehdotuksia. Työryhmän kotisivuilla on ollut työryhmän perustietojen lisäksi kysely kulttuurialan yrittäjille. Kyselyssä on tiedusteltu kulttuurisektorin toimijoilta heidän toimintansa vahvuuksia ja ongelmakohtia sekä toiveita julkisen sektorin roolista kulttuurissa ja annettu mahdollisuus esittää mielipiteitä kulttuuripolitiikan kehittämisestä kulttuuriteollisuuden näkökulmasta. Työryhmän internetin kautta saama palaute on jäänyt vähäiseksi, mutta avausta julkisen hallinnon verkkotyöskentelyyn on pidetty merkittävänä ja se on palvellut hyvin työryhmän tiedottamista.

Kulttuuriteollisuustyöryhmä lähetti luonnoksen toimenpide-ehdotuksistaan lausunnonle noin 700 alan toimijalle. Näistä noin 70 vastasi lausuntopyyntöön. Luonnosta pidettiin yleensä kiinnostavana ja toimenpide-ehdotuksia oikeansuuntaisina, mutta vielä kovin yleisellä tasolla liikkuvina. Eniten lausunnoissa käsiteltiin Sisältö-Suomi –hanketta, jota pidettiin kehittämiskelpoisena, sekä kulttuuriyrittäjyyttä, johon liittyi joissakin lausunnoissa kulttuuriteollisuus-käsitteen ja kulttuurin ja taloudellisen ajattelun yhdistämisen kritisointia.

Toisaalta asia koettiin positiivisena, mutta toisaalta se myös herätti pelkoa itsenäisen taiteen tekemisen ehtojen heikentymisestä. Muita enemmän huomiota saaneita aiheita olivat koulutus, rahoitus, työryhmän kokoonpano sekä kansallisen kulttuuriperinnön digitoiminen, jota kannatettiin, mutta joihin lisäksi liittyi huoli alkuperäisaineiston säilyttämisestä ja käytöstä.

Työryhmä korostaa, että luovuus lähtee luovista yksilöistä. Julkinen sektori voi eri tavoin edistää mahdollisuuksia luovuuteen. Raportin toimenpide-ehdotusten tarkoitus on osoittaa suuntia, joihin kulttuuripoliittisilla valinnoilla jatkossa voitaisiin pyrkiä. Kulttuuriteollisuuden sektori ei ole homogeeninen, eivätkä kaikki esitetyt tavoitteet sovellu kaikille kulttuuriteollisuuden muodoille, puhumattakaan kaikista kulttuurin muodoista. On tärkeää huomata, että varsinaiset toimenpiteet syntyvät kulttuurin kentän erityistarpeista ja toiveista kentän toimijoiden toteuttamana vuorovaikutuksessa kulttuurin dynaamisesti muuttuvien markkinoiden kanssa. Lausuntokierroksen perusteella näyttää siltä, että työryhmän linjaukset noudattavat monilta osin lausunnonantajien näkemyksiä.

2. TOIMENPIDESUOSITUKSET

Kulttuuriteollisuustyöryhmä korostaa luovuuden osuutta ja merkitystä kaiken ihmisyhteisöissä tapahtuvan vaihdannan perustana ja veturina. Kulttuuristen merkitysten vaihdannan suhteellinen osuus lisääntyy ja tuottamisen sekä vastaanottamisen tavat muuntuvat digitalisoituvassa toimintaympäristössä. Kulttuuristen merkitysten tuottamisen perustana on kuitenkin aina yhteisestä kulttuuriperinnöstä kumpuava ja sitä muuntava taiteellinen luovuus, joka todentuu uusien merkitysten tuottamisena.

Toimenpide-ehdotusten keskeisenä tavoitteena on kulttuurista panosta ja merkitystä vahvistamalla luoda edellytykset Suomen nousemiseksi tietoliikenneteknologian ohella merkittäväksi sisältöteolliseksi maaksi. Tämä merkitsee tietoyhteiskuntakehityksen seuraavaa vaihetta, johon Suomella on tähänastisten tietoyhteiskuntaohjelmien perusteella hyvät edellytykset.

Sekä kulttuuriteollisuustyöryhmän työskentelyssä että raportista annetuissa lausunnoissa esitettiin useita ehdotuksia käytännön toimenpiteiksi, joilla kulttuuriteollisuutta Suomessa voidaan edistää ja rakentaa merkittäväksi kehitystä ja taloudellista toimintaa edistäväksi toimialaksi. Ehdotukset on muokattu yhdeksi sateenvarjotyypiseksi kokonaisnäkemykseksi, Sisältö-Suomeksi, sekä raportin lukuihin perustuviksi toimenpide-ehdotuksiksi, joihin liittyy näkemys toimenpiteen mahdollisesta toteuttajasta sekä opetusministeriön toimenpiteiksi.

Sisältö-Suomi

Käynnistetään laajapohjainen Sisältö-Suomi, SiSu -hanke, vuosille 2000 - 2004.

Miksi

Kulttuuriteollisuuden toimintaympäristössä on tapahtumassa muutos. Julkisen rahoituksen merkitys tulee pitkällä aikavälillä suhteellisesti

väheneeseen. Toisaalta kulttuuriteollisuuden markkinat ovat kasvamassa sekä sisältötuotannon lisääntyvän kysynnän ja jakelukanavien muutoksen että länsimaissa tapahtuvien demografisten muutosten seurauksena. Jakelukanava-vallankumous liittyy digitaalisen median moninaiseen käyttöönottoon.

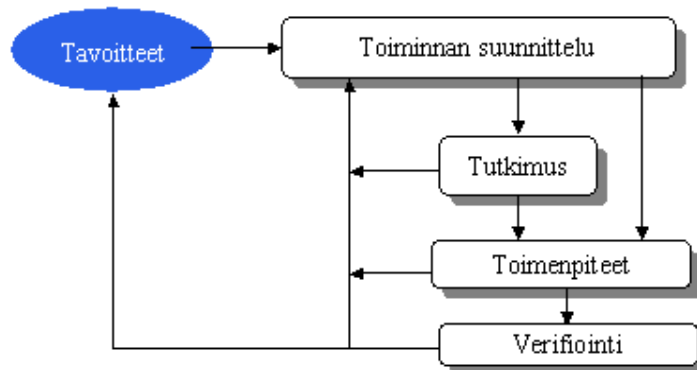
Suomen korkea internet-penetraatio ei kuitenkaan ole johtanut palvelujen ja sisältöjen tarjonnan vastaavaan kasvuun. Valtaosa internetin käyttäjistä kuluttaa ulkomaista, pääosin amerikkalaista sisältöä. Sekä sisällöissä että elektronisessa kaupankäynnissä Suomi on jäämässä selvästi jälkeen Euroopan johtavista maista Englannista ja Ruotsista.

Vuoden 1999 lopussa päättyvä Suomi tietoyhteiskunnaksi -ohjelma on luonut edellytykset Sisältö-Suomi eli SiSu hankkeelle. Tietoyhteiskunta-asiain neuvottelukunnan työ päättyy vuonna 1999, samoin päättyvät KTM:n sisältötuotantoprojekti ja TEKES:n Digitaalisen median sisältöohjelma. Muotoilupoliittista ohjelmaa työstetään kevään 1999 aikana. Erillisten projektien kokemukset ja hajallaan oleva osaaminen kannattaa koordinoita volyymiltään merkittäväksi yhteiseksi jatkohankkeeksi.

Suomalaisen kilpailukyvyn vahvistaminen ja säilyttäminen edellyttää voimakasta panostusta kotimaisiin sisältöihin ja palveluihin sekä viestintäinfrastruktuurin korkean tason ylläpitämiseen ja jatkuvaan kehittämiseen. Näin syntyy uusia vientituotteita ja monipuolistetaan Suomen elinkeinorakennetta sekä luodaan uusia tietointensiivisiä työpaikkoja.

Sisältö-Suomen toiminnot:

SISU - toiminta

Sisältö-Suomen tavoitteet

Kulttuuriset tavoitteet

Sisältö- ja kulttuuriteollisuuden toimintaedellytyksien kehittämisen kulttuurisena tavoitteena on rakentaa suomalaiselle kulttuurille mahdollisimman suuri osuus kotimaan markkinoista sekä merkittävä ja kasvuhakuinen rooli kansainvälisillä markkinoilla.

Digitaalisen viestintäinfrastruktuurin kehittäminen

Pysymällä viestintäinfrastruktuurin kehityksen kärjessä luodaan edellytykset sisältötuotanto-, viestintäinfrastruktuuri- ja informaatioteknologiatoimialojen muodostaman toimialakokonaisuuden, infocom-klusterin kilpailukyvyille. Digitaalisen televisiolähetystekniikan käyttöönottoa mahdollisimman laajalti ja monipuolisesti on kiirehdittävä samoin kuin matkapuhelinverkkojen puolella UMTS-standardia.

Sisältöteollisuuden rakenteiden, markkinoiden ja yritysten kehittäminen

Tavoitteena on luoda edellytykset Suomen nousemiseksi tietoliikenneteknologian ohella merkittäväksi sisältöteolliseksi maaksi. Kotimaisen asiakasmarkkinoiden kehittyminen edellyttää asiakaslähtöisten ohjelmien ja teknologisten alustojen kehittämistä. Yritysten toimintaympäristön kehittämisen tavoitteena on tehostaa kulttuuriteollisuuden arvoketjun eri vaiheissa työskentelevien yritysten toimintaa, synnyttää uusia yrityksiä ja kasvattaa olemassa olevien kokoa yritysten kilpailukyvyyn parantamiseksi, parantaa sisältö- ja kulttuuriteollisuusyritysten tuotteiden jakelua ja saatavilla oloa sekä kehittää niiden tuotteistamista.

Kansainvälisten markkinoiden tavoittaminen

Tavoitteena on aikaansaada suomalaisesta sisältöteollisuudesta kansainvälisesti kilpailukykyinen kasvava toimiala. Kaupallisen markkinoille pääsyn edellytyksiä ovat rahoitusresurssien saatavuus mm. toimialaan erikoistuneilta pääomasijoittajilta sekä markkina- ja kilpailijatiedon hankinta teettämällä, organisoimalla ja koordinoimalla ensisijaisesti soveltavaa tutkimusta.

Rahoitus

Yksityisen ja julkisen aidon riskirahoituksen saatavuuden parantaminen innovatiivisille infocom-kasvuyrityksille ja sisältötuotannolle on edellytyksenä kilpailukykyiselle tuotekehitykselle ja markkinoinnille. Sisältötuotannon osa-alueiden projektiluonteisuus edellyttää projektirahoitusrakenteiden ja vakuusjärjestelyjen kehittämistä. Tavoitteena on myös yksityisen rahoituspohjan saaminen osalle nykyisin julkisesti rahoitettua kulttuuriteollisuutta. Tarkoituksena on tukea riskirahoituksen avulla aitoa toimintaa luovia pilottiprojekteja.

Tutkimus

Sisältö-Suomi -hankkeen tavoitteena on yhteistyössä suomalaisten yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa pitää yllä ja vahvistaa vankkaa perustutkimuksellista ja soveltavaa osaamista ja suunnata sitä myös kulttuuriteollisuuteen.

Suomalaisen infocom-klusterin sekä sisältö- ja kulttuuriteollisuuden kilpailukyvyyn johdonmukaisen kehittämisen pohjaksi tarvitaan myös jatkuvasti toteutettava klusteri- ja kompetenssianalyysi. Klusterianalyysissa analysoidaan klusterin kannalta keskeiset vaikuttavat tekijät ja toimijat, arvoketjun toimivuus, markkinat sekä klusterin kilpailukyky ja toiminnan taso suhteessa vertailuklustereihin. Lisäksi tutkitaan klusterin yhteydet toisiin klustereihin, sekä maantieteellisesti että teknologian kannalta. Klusterianalyysiä tukevalla kompetenssianalyysillä selvitetään yritysten ja ihmisten osaaminen, infrastruktuurin taso ja toimintaympäristön erityispiirteet sekä markkinoiden tutkimuksella niiden dynamiikka. Tutkimuksen avulla selvitetään toiminnan pullonkaulat ja lisäpanostustarpeet, jolloin toimenpiteet

voidaan koordinoita tuloksetkaasti. Klusteri- ja kompetenssianalyysi toimii evaluaatiotyökaluna myös Sisältö-Suomen toiminnan suunnittelussa.

Koulutus ja opetus

Peruskoulutusta, ammatillista koulutusta, korkeakoulutusta sekä jatko- ja täydennyskoulutusta kehitetään tutkimustiedon pohjalta jatkuvasti ja tavoitteena on luoda mahdollisimman tehokkaasti kansainvälisesti kilpailukykyiset henkilöresurssit kulttuuriteollisuuden ja sisältötuotannon toimialoille.

Sisältö-Suomen organisointi

SISU organisoii ja rahoittaa tavoitteiden mukaisia erillishankkeita ja voi tarvittaessa antaa lisäresursseja ministeriöiden tai muiden yhteistyökumppaneiden hankkeisiin, jotka edistävät suomalaisen sisältöteollisuuden muodostumista kansainvälisesti kilpailukykyiseksi toimialaksi.

Keskeiset toimijat ovat opetusministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö, liikenneministeriö, työministeriö ja valtiovarainministeriö, jotka muodostavat hankkeen neuvottelukunnan yhdessä muiden rahoittajien, mm. suuret infocom-yritykset, Sitra, TEKES jne., ja alan yritysten etujärjestöjen puheenjohtajien kanssa. Etujärjestöjen edustuksella varmistetaan yritysten ja osajien merkittävä vaikutus tavoitteiden asettamiseen ja toteutukseen.

Tavoitteiden toteutuminen varmistetaan rakentamalla toimiva yhteys maan hallitukseen siten, että Sisältö-Suomi -hanke käsitellään hallituksen keskuudesta muodostuvassa ministeriryhmässä.

Sisältö-Suomi -hanke rahoitetaan puoleksi valtion budjetista ja toisen puolen rahoittavat alan suuret yritykset ja yhteisöt.

Hankkeelle rakennetaan kevyt toimintaedellytykset varmistava ja toimintoja koordinoiva organisaatio. Toiminnassa käytetään mahdollisimman paljon hyväksi jo toimivia organisaatioita ja työmuotoja.

Tiivistelmä toimenpide-ehdotuksista

Tietopohjan luominen

Tutkimus (perustelut sivuilla 32-34)

Käynnistetään kulttuuriteollisuuden tutkimusohjelma.

Vahvistetaan kulttuurin yliopisto- ja korkeakouluopetusta kulttuuriteollisuuden näkökulmasta opetusministeriön koordinoimien yliopistojen ja korkeakoulujen yhteistyöverkoston kautta.

Tehdään kulttuuriteollisuuden klusterianalyysi ja siihen liittyen kompetenssianalyysi yritysten ja ihmisten osaamisesta, infrastruktuurin tasosta ja toimintaympäristön erityispiirteistä. Hankkeen toteutuksessa koordinoijina toimivat aluksi kauppa- ja teollisuusministeriö, liikenneministeriö ja opetusministeriö, myöhemmin tästä kehittyä jatkuva osa Sisältö-Suomen toimintaa.

Suunnataan tutkimusta kulttuurin tuotekehityksen pilottiprojekteihin. Toimijoina ovat TEKES, Sitra, kauppa- ja teollisuusministeriö, liikenneministeriö ja opetusministeriö.

Tutkitaan kulttuuriteollisuuden nykytila ja haetaan kulttuuriteollisen yritystoiminnan tunnusmerkit tavoitteena löytää uusien toimialojen tarvitsemia liikkeenjohdon ja toiminnan best practice - malleja. Kauppa- ja teollisuusministeriö organisoii tämän joko osana klusteri- ja kompetenssianalyysia tai itsenäisenä tutkimushankkeena.

Selvitetään kulttuurituotannon markkinadynamiikka tarkoituksena luoda edellytyksiä markkinalähtöiselle yritystoiminnalle. Kauppa- ja teollisuusministeriö organisoii selvityksen joko itsenäisenä tutkimuksena tai osana Sisältö-Suomen tutkimuskokonaisuutta.

Kulttuuriteollisuuden tilastointi (perustelut sivuilla 35-36)

Käynnistetään systemaattinen, säännöllinen ja ajanmukainen kulttuuriteollisuuden tilastointi. Toteutuksesta huolehtivat Tilastokeskus, opetusministeriö ja kauppa- ja teollisuusministeriö.

Laaditaan säännöllisesti kulttuuribarometri. Toteuttajina ovat opetusministeriö ja kauppa- ja teollisuusministeriö.

Kansallisen kulttuuriperinnön digitointi (perustelut sivuilla 36-39)

Käynnistetään kokonaisuohjelma kansallisen kulttuuriperinnön säilyttämiseksi. Etenemisessä priorisoidaan tuhoutumassa oleva aineisto ensisijaisesti säilytettäväksi. Ohjelmaan kuuluvat mm. tekijänoikeuksista vapaa kirjallinen aineisto, museoiden aineiston luettelointi ja visualisointi, museoteknologian tutkimus- ja kehityshankkeet ja arkistomateriaalin digitoiminen

sekä sähköisten tallenteiden arkistoinnin järjestäminen. Ohjelman toteutuksesta vastaa opetusministeriö.

Koulutus

Yleistä (perustelut sivuilla 39-42)

Kehitetään innovaatioulottuvuutta ja monialaista luovuutta koulutuksen kaikilla asteilla.

Kehitetään yrittäjyyskoulutuksen näkökulmaa läpäisevästi kaikissa koulutusmuodoissa. Toteuttajina ovat opetusministeriö ja kauppa- ja teollisuusministeriö.

Parannetaan kansainvälistymisen edellytyksiä kaikilla koulutuksen asteilla. Toteuttajina toimivat kaikki koulutusorganisaatiot sekä opetusministeriö ja kauppa- ja teollisuusministeriö.

Peruskoulutus (perustelut sivulla 40)

Lisätään luovuuden peruskoulutusta koulutuksen kaikilla asteilla monialaisena audiovisuaalisen alan, multimedian, taiteen ja kulttuurin osaamisena. Tunnistetaan taiteen ja kulttuurin peruskoulutuksen merkitys kaiken luovuuden ja innovaatioiden vahvistamisen edellytyksenä.

Varmistetaan äidinkielen opetuksen määrän ja laadun vastaavan kansainvälistä tasoa siten, että sillä on suora yhteys suomalaisen kulttuurin olemassaoloon ja kehittämiseen.

Parannetaan medialukutaidon ja mediakritiikin koulutusta kaikilla asteilla opetusministeriön, opetushallituksen, oppilaitosten ja tiedotusvälineiden yhteistyönä.

Ammatillinen koulutus (perustelut sivulla 40)

Yhteistyössä alan toimijoiden kanssa selvitetään pikaisesti tarpeellisten toimenpiteiden käynnistäminen tulevien osaajien ja heidän kompetenssinsa varmistamiseksi kulttuuriteollisuuden käyttöön. Toteuttajina toimivat opetusministeriö, liikenneministeriö ja kauppa- ja teollisuusministeriö.

Varmistetaan koulutuksen systemaattinen kehittäminen siten, että uusien toimialojen ja ammattien tarvitsema ammatillinen koulutus toteutetaan mahdollisimman pienellä viiveellä. Akuutteja alueita ovat mediataitojen koulutus, mediataitojen opettajankoulutus ja sähköisen median koko arvoketjun toimintaan liittyvien osaajien koulutus. Toteuttajat ovat

opetusministeriö, kauppaja- ja teollisuusministeriö, liikenneministeriö ja työministeriö yhteistyössä yritysten kanssa.

Ammatillisessa koulutuksessa panostetaan monialaosajiin yhdistämällä esim. luovuus ja teknologia, kyky kommunikoida ja hahmottaa kokonaisuuksia sekä taito- ja taidekasvatus; "risteytetään" teknologian ja taiteen oppiminen koulutuksessa ja tuotannossa eriyttämisen sijasta. Toteuttajina toimivat opetusministeriö, kauppaja- ja teollisuusministeriö, sekä liikenneministeriö ja työministeriö.

Yliopistot, korkeakoulut ja ammattikorkeakoulut (perustelut sivulla 40-41)

Suunnataan korkeakoulutukseen kuuluvaa tutkimus- ja kehittämistyötä kulttuuriteollisuuden ja infocom-klusterin soveltavaan tutkimukseen ja yritysten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Toteuttajina toimivat opetusministeriö, yliopistot ja korkeakoulut.

Luodaan ja kehitetään kulttuuriteollisuuden ja sisältötuotannon tarvitsemaa johtamiskoulutusta, tuottajakoulutusta, kansainvälisen markkinoinnin koulutusta sekä agentti- ja manageriyrittämisen koulutusta. Toteuttamisesta vastaavat korkeakoulut ja yliopistot sekä opetusministeriö yhteistyössä kauppaja- ja teollisuusministeriön kanssa.

Kehitetään kulttuuriteollisuus- ja sisältötuotantoyrityksille uusia toimintamalleja toteuttamaan pystyvien osaajien koulutusta. Toteuttajina toimivat opetusministeriö, kauppaja- ja teollisuusministeriö, yliopistot, korkeakoulut ja ammattikorkeakoulut.

Kulttuuriyrittäjyys (perustelut sivuilla 46)

Liitetään kulttuuriteollisuus tunnustetuksi osaksi kauppaja- ja teollisuusministeriön pk-yritysstrategiaa.

Kehitetään kulttuuriteollisuuden osaamiskeskuksia ja liitetään kulttuuriteollisuus toimialana mukaan muiden osaamiskeskusten toimintaan ja hankkeisiin. Toteuttajina toimivat yliopistot, korkeakoulut, ammattikorkeakoulut, sisäasiainministeriö, opetusministeriö, kauppaja- ja teollisuusministeriö, liikenneministeriö ja työministeriö.

Kehitetään kulttuurin ja teknologian yhteisiä yrityshautomaita sinne, missä hautomotoiminta parhaiten tuottaa menestyviä ja kansainvälistyviä yrityksiä sekä vaikutetaan aktiivisesti

uudentyyppisten kulttuuriteollisuusyritysten, esimerkiksi agentti- ja manageriyritysten, syntyyn. Toteuttajina toimivat kauppa- ja teollisuusministeriö, opetusministeriö ja työministeriö.

Kehitetään kulttuuriteollisuuteen elinkeinollisesti vaihtoehtoisia toimintamalleja, kuten ammatinharjoittaminen, käsityöläisyys, yrittäjyys, yhteistoiminta, verkostoyrittäminen, kolmannen ja neljännen sektorin toimintamallit sekä toimialojen konvergenssin hyödyntäminen (esimerkiksi kulttuurin, matkailun ja sisältötuotannon läheneminen). Toteutus tapahtuu laajana yhteistyönä esimerkiksi osana Sisältö-Suomi –hanketta yhteistyössä Sitran kanssa. (ks. kulttuuriyrittäjyys.)

Tehdään ehdotus keskustelun jatkamiseksi EU-veropolitiikan muuttamisesta siihen suuntaan, että erilaisten kulttuurituotteiden: kirjan ja sähköisten tallenteiden tasavertainen arvonlisäkohtelu mahdollistuu tavoitteena kulttuurinen moniarvoisuus ja saatavuus. Toteuttajina toimivat valtiovarainministeriö, kauppa- ja teollisuusministeriö ja opetusministeriö.

Työllisyys ja työn uudet muodot

Työministeriö kehittää yhteistyössä opetusministeriön kanssa kulttuuriteollisuutta koskevan tietopaketin työnantajien ja työnhakijoiden käyttöön.

Rahoitus

Julkinen rahoitus kulttuuriyritystoiminnan käynnistämiseen

(Perustelut sivuilla 52-54)

Kehitetään ensisijaisesti jo olemassa olevia rahoitus- ja kehittämispalveluja kulttuuriyritysten tarpeisiin sopiviksi. Uusia instrumentteja luodaan vain tarpeen mukaan siten, että ne edistävät pitkäjänteistä ja kannattavaa liiketoimintaa. Toteuttajat: kauppa- ja teollisuusministeriö, Sitra, TEKES, Finnvera Oyj ja työministeriö.

Yksityinen rahoitus (Perustelut sivuilla 54-57)

Rakennetaan aktiivisesti yksityissektorille toimialaerikoistuneita pääomasijoitusyrityksiä. Toteuttajina toimivat yksityiset rahoittajat, Sitra, kauppa- ja teollisuusministeriö sekä Sisältö-Suomi –hanke.

Lisätään koulutuksen ja tiedotuksen avulla osana Sisältö-Suomi –hanketta kulttuuriteollisuuden ja sisältötuotannon tunnettuutta rahoittajien keskuudessa.

Vahvistetaan yksityisen rahoituksen saantia kulttuuriteollisuudelle kehittämällä erilaisia rahoitusinstrumentteja ja tehostamalla olemassa olevien rahoitusmuotojen, esimerkiksi sponsoroinnin käyttöä. Toteuttajina toimivat yksityiset rahoittajat, kauppa- ja teollisuusministeriö, Sitra ja Sisältö-Suomi –hanke.

OPETUSMINISTERIÖN TOIMENPITEET

Opetusministeriön osuutena kulttuuriteollisuuden arvoympyrässä ja kulttuuriteollisuuden tuotteistamisen tukemisessa on taiteen ja kulttuurin luovuuden kehittäminen koulutuksen kaikilla asteilla sekä taiteen ja kulttuurin luovuuden perinteisen tuen säilyttäminen ja kehittäminen. (Perustelut sivuilla 23-27, 39-42)

Kulttuuriteollisuuden osalta opetusministeriön vastuulla on erityisesti luovuuden tuotteistamisen vaihe (tuotekehitys - tuotteistaminen) ja jakelun kehittäminen kulttuurisen tasa-arvon näkökulmasta (taide- ja kulttuurilaitosten infrastruktuuri, virtuaaliset sisältöpalvelut). (Perustelut sivuilla 23-27)

Opetusministeriö kehittää ja vahvistaa yhdessä liikenneministeriön kanssa kulttuuriteollisuuden riippumatonta tuotantoa yleisradiotoiminnassa taiteen ja kulttuurin monimuotoisuuden turvaamiseksi. (Perustelut sivulla 20-23)

Opetusministeriö kehittää ja vahvistaa jakeluverkkojen ja kulttuuriteollisuuden tuotantoketjun digitalisoituessa yhteistyössä liikenneministeriön kanssa kulttuurituotteiden saatavuutta kansalaisten kannalta keskeisten jakelukanavien kuten radion ja television kautta. Suomalaisen tietoyhteiskunnan nopea toteutus edellyttää, että valtiovalta tarvittaessa säännöksin varmistaa yleisradiotoiminnan ja sen jakelun digitalisoinnin sekä turvaa myös sen sisältötuotannon kehittämisen kulttuuriteollisuuden keskeisenä toimijana.

Opetusministeriö pyrkii edistämään ja vahvistamaan kulttuurin pienimuotoisten ja uusien innovatiivisten projektien ja ryhmien ja perinteisten taide- ja kulttuurilaitosten välistä yhteistyötä ja verkostoitumista. (Perustelut sivulla 57-61)

Opetusministeriö tukee ja edistää kulttuuriteollisuuden tuotekehitys- ja pilottiprojekteja. (Perustelut sivuilla 33-34)

Opetusministeriö kehittää ja vahvistaa yhdessä työministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa mahdollisuuksia työllistyä kulttuuriteollisuuden kautta koko alaa ja yrittäjyyttä kehittämällä. (Perustelut sivuilla 52-54)

Opetusministeriö ja ympäristöministeriö edistävät kulttuuriympäristön säilyttämistä, kehittämistä ja uudistamista. Kulttuuriympäristö on osa kulttuuriperintöä, joka on kulttuuriteollisuuden ja erityisesti kulttuuriturismin perusta. (s. 46-50)

Opetusministeriön ja muiden kulttuuriteollisuuden kannalta keskeisten ministeriöiden tehtävänä on varmistaa yhteistyössä kulttuuriteollisuuden toimijoiden kanssa kansallisen kulttuurimme ja identiteettimme ylläpito ja vahvistaminen sekä synerginen lähestymistapa, jolla kytketään yhteen keskeiset tietoyhteiskuntahankkeet, kulttuuriteollisuuden kehittämishankkeet, kuten sähköisen viestinnän kehittämiseen sekä elinikäiseen oppimiseen liittyvät hankkeet.

Opetusministeriö toimii aktiivisesti kaiken koulutuksen kehittämiseksi siten, että kulttuurin kehittyminen ja kulutus mahdollistuvat luovuuden ja käden taitojen sekä kielellisen ilmaisun osaamisen lisääntyessä. (Perustelut sivuilla 39-42)

Opetusministeriö tutkii yhdessä kauppa- ja teollisuusministeriön kanssa kulttuuriteollisten yritysten kehittämis- ja rahoitustarpeita ja auttaa tarvittaessa rakentamaan kulttuuriteollisuutta edistäviä palvelu- ja rahoitusmuotoja. (Perustelut sivuilla 50-54)

3. MITÄ KULTTUURITEOLLISUUDELLA TARKOITETAAN?

Kulttuuriteollisuuden käsite on ongelmallinen: se perustuu vieraskieliseen käsitteeseen "cultural industry", jossa termi "industry" tarkoittaa laajemmin toimialaa eikä välttämättä vastaa tarkasti suomen kielen "teollisuus" -käsitteen konnotaatioita. Kulttuuriteollisuuden käsite on kuitenkin sikäli hedelmällinen, että se yhdistää kaksi perinteisesti toisilleen vieraana pidettyä aluetta: taiteellisen luovuuden ja taloudellisen tuotannon. Tämä yhdistelmä pakottaa arvioimaan näiden kahden alueen yhtymäkohtia ja leikkauspintoja uudella tavalla ja siinä mielessä kulttuuriteollisuuden käsite voi toimia uusien kysymysten ja ratkaisujen herättäjänä. Työryhmän yksi keskeinen tavoite on tuoda nämä näkökulmat esille ja synnyttää keskustelua Suomessa olevista mahdollisuuksista. Lisäksi käsite sopii kuvaamaan immateriaalisen vaihdannan lisääntymistä globaalissa toimintaympäristössä. Symbolinen vaihdanta on jälkiteolliselle tuotannolle tyypillinen ylikansallisen talouden kasvualue.

Kulttuuriteollisuustyöryhmä on työssään määritellyt kulttuuriteollisuuden käsitteen usealla tasolla. **Laajimman määritelmän mukaan kulttuuriteollisuus on merkityssisältöihin perustuvaa tuotantoa.** Tämä laaja määritelmä kattaa kulttuurisilla merkityksillä myytävän perinteisen tavaratuotannon, josta esimerkkeinä ovat vaatetusteollisuus tai mitkä tahansa merkkituotteet. Symbolien ja sosiaalisten merkitysten vaihdantana kulttuuriteollisuus ei ole uutta, vaan päinvastoin ihmisyhteisöjen ikivanha toimintakonsepti. Pitkällä aikavälillä painopiste on siirtymässä yhä enemmän tavaratuotannosta symbolituotantoon.

Laajan määritelmän mukaan kulttuuriteollisuus on näkökulma moniin teollisuuden toimialoihin, sillä erilaisten ydinalueiden, kuten viihdeteollisuuden lisäksi siihen kuuluvat esimerkiksi liikunta ja vaatetusteollisuus ja miltei kaikki maailmassa käytävä kauppa, koska tavaratuotantoon liittyvät merkitykset ohjaavat kysyntää, tarjontaa ja kuluttamista. Määritelmä on kiinnostava, mutta johtaa helposti siihen, että "kaikki on kulttuuriteollisuutta" ja sen pohjalta on vaikea luoda konkreettisia toimenpide-esityksiä. Toisaalta laajan määritelmän pohjalta voidaan hahmottaa ja ymmärtää tapahtumassa olevia

yhteiskunnallisia prosesseja. Sen pohjalta voidaan määritellä kulttuuriteollisen yhteiskunnan uutta infrastruktuuria sekä kansalaisten koulutustarpeita tässä ympäristössä.

Toisella tasolla kulttuuriteollisuus voidaan määritellä siten, että se kattaa sekä perinteisen että uuden taiteen ja kulttuurin kentän eri taiteen aloilla tapahtuvasta luovasta teosta jakeluun saakka: taiteilijan luovan työn, sen kehittämisen ja tuotteistamisen teokseksi, esittämisen, jakelun ja vastaanoton. Tämän määrittelyn mukaan kulttuuriteollisuuteen kuuluvat kirjallisuus, kuvataide, musiikki, arkkitehtuuri, teatteri, tanssi, valokuva, elokuva, teollinen muotoilu, taideteollisuus, mediataide ja muut luovan taiteen alueet. Siihen kuuluvat myös taiteen ja kulttuurin tuotanto- ja jakelujärjestelmät, kuten kustantaminen (kirjat, lehdet, musiikki, nuotit), ohjelmatuotanto, galleriat, taidekauppa, kirjastot, museot, radio ja televisio. Tämän määritelmän pohjalta voidaan johtaa toimenpide-esityksiä perinteisiä taide- ja kulttuurilaitoksia koskeviksi uusiksi linjauksiksi kulttuuriteollisessa yhteiskunnassa.

Kolmas mahdollisuus kulttuuriteollisuuden määrittely perustuu englantilaisessa ja amerikkalaisessa traditiossa käytettyyn kopioitavuuden kriteeriin, joka korostaa sähköistä tuotantoa. Tässä määritelmässä kulttuuriteollisuuden rajaamisen perusteet liittyvät lähinnä kaupalliseen menestykseen, suuriin yleisöihin ja teosten kopioitavuuteen. Tällöin kulttuuriteollisuuteen luetaan mukaan elokuva, televisio, radio, kustannustoiminta, ääniteteollisuus sekä kulttuurinen sisältötuotanto. Perinteinen kulttuuriteollisuuden toimialanäkökulma on laajasti hyväksytty myös Euroopassa, esimerkiksi eurooppalaisen asiantuntijaryhmän raportissa Suomen kulttuuripolitiikasta. Kulttuurinen sisältötuotanto voidaan liittää osaksi toimialanäkökulmaa. Kulttuurinen sisältötuotanto tarkoittaa kulttuurisen aineiston tuottamista ja sen välittämistä ja esittämistä erilaisilla jakeluteillä siten, että syntyy liiketoimintaa. Aineiston 'kulttuurisuus' määrittyy sen mukaan, mitä kulloinkin yhteisössä pidetään kulttuurina ja se on sen vuoksi liikkuva määre.

Neljäs ja suppein tapa määritellä kulttuuriteollisuus on kulttuuriyrittäjyyden näkökulma. Tällöin taiteen ja kulttuurin tuotantoa tarkastellaan yrittäjyytenä ja kauppaa käydään kulttuurisilla sisällöillä ja vaihdettavien tuotteiden arvo ja erottautumiskyky perustuu merkityksiin olivatpa tuotteet aineellisia tai aineettomia palveluita tai tavaroita,. Kulttuuriteollisuustyöryhmän työssä tämä näkökulma on ollut tärkeä, koska se korostaa kulttuuriteollisuuden taloudellisia ja työllisyysvaikutuksia.

Kulttuuriteollisuuden käsite on enemmän luovuuden tuottamisen ja jakelun näkökulma kuin eksaktisti määriteltävissä oleva tarkkarajainen operationaalinen lähtökohta. Ehkäpä olisikin parempi puhua yksinkertaisesti luovuuden tuotannosta tai luovasta tuotannosta kuin kulttuuriteollisuudesta. Toisaalta kulttuurin ja taiteen alueen talouteen ja tuotantotapaan liittävä käsite on sikäli hyvä, että se kyseenalaistaa perinteisiä ajatustottumuksia ja voi parhaimmillaan luoda uudenlaisia siltoja näiden tällä hetkellä erillisiksi koettujen alueiden välille. Luovuus on aina vanhojen määrittelyjen ja luokittelujen uudenlaista yhdistelyä

Kulttuuriteollisuuden käsite on häilyvyydessään kiistanalainen. Käsite on määriteltävä kussakin kontekstissa erikseen. Esimerkiksi tilastointia tarkemmin suunniteltaessa on pohdittava, miten kulttuuriteollisuuden näkökulma uudenlaista tilastoluokitusta rakennettaessa on mielekkäintä ymmärtää ja mitä tarkoitusta määrittelyllä palvellaan.

Työryhmä on valinnut kulttuuriteollisuuden useiden tärkeinä pitämiensä kysymysten yhdistäväksi kattokäsitteeksi. Näitä työryhmässä esille nousseita kysymyksiä ovat olleet:

- mahdollisuus työllistymiseen kulttuurialoilla
- eriytyvät yleisöt ja niiden erilaisten tarpeiden tyydyttäminen
- kulttuuripolitiikan ajanmukaisuus eli reagoiminen muutoksiin
- inhimillisen, luovan pääoman (human capital) mahdollisuuksien tunnistaminen kansallisen innovaatiojärjestelmän kehittämisessä

Muita keskeisiä käsitteitä

Pk-yritys

(Sme's, small and medium size enterprises) Suomessa pk-yrityksellä tarkoitetaan useimmiten kauppa- ja teollisuusministeriön käyttämän ja EU:ssa käytettävän määritelmän mukaan yritystä, jonka henkilömäärä on alle 250, liikevaihto korkeintaan 240 milj. markkaa ja taseen loppusumma korkeintaan 160 milj. markkaa eikä yrityksestä omista suuryritys yli 25 %:a.

Sisältö

Sisältö tarkoittaa kulttuurisen sisältötuotannon yhteydessä tekstiä, kuvaa, ääntä ja muuta viestittävää ainesta, toisin sanoen sitä ydintä, joka pyritään viestittämään kulloinkin valittavan välineen avulla.

Sisältötuotanto, sisältöteollisuus

(Content creation industry) Kauppa- ja teollisuusministeriön Sisältötuotantoprojektin määritelmän mukaan sisältötuotanto on sekä perinteisille jakelukanaville että sähköisille viestimille laaditun dokumentti-, kulttuuri-, opetus-, viihde- tai markkinointiviestinnällisen ohjelmasisällön tuottamista ja siihen liittyvää liiketoimintaa. Samasta kokonaisuudesta käytetään myös sisältöteollisuus -sanaa.

Uusi media, uusmediateollisuus

(New media) Uusmediateollisuus -sanalla tai uudella medialla tarkoitetaan kokonaisuutta, johon kuuluvat on line- ja internetpalvelut, cd-romit, web-sivustot ja viihde- ja palvelutuotantoon liittyvät tietokoneohjelmat (New York New Media Industry Survey, 1996)

Kulttuuriteollisuuden merkitys

Immateriaalisen vaihdannan osuus taloudessa lisääntyy koko ajan ja siitä muodostuu tulevaisuudessa kansantaloudelle yhä keskeisempi kasvupotentiaali. Globaalilla tasolla tämä kehityskulku on jo selkeästi havaittavissa. Kilpailukyky riippuu yhä enemmän siitä, miten hyvin hallitaan ja osataan kulttuuristen merkitysten kansainväliset markkinat.

Menestyviin tuotteisiin on ladattu symboliarvoa olivatpa ne sitten aineettomia hyödykkeitä tai kulutustavaroita. Kulttuuri toimii tämän immateriaalisen tuotannon innovaatiovarantona.

Paikallinen kulttuuri tuottaa diversiteettiä, jota varioidaan kansainvälisen merkitysten vaihdannan ja yhdenmukaistavien kerrontatapojen kosketuspintaa vasten. Uutena käsitteenä onkin otettu käyttöön *glokaali* - paikallisen ja kansainvälisen merkitystuotannon yhdistäminen. Perinteisestä yhteisön paikallisesta merkitystuotannosta ja eheästä traditiosta on siirrytty toisaalta globaalin tietoisuuden lisääntymiseen ja toisaalta yksilön valinnan mahdollisuuksiin oman identiteetin tuottamiseen laajempaa merkitysten pintaa vasten.

Liisa Uusitalo on puhunut siitä, miten markkinat kulttuuristuvat ja samanaikaisesti kulttuuri markkinaistuu. Arkisiakin fyysisiä tavaroita ja jokapäiväisiä kulutushyödykkeitä markkinoidaan ja myydään yhä enemmän niihin ladattujen kulttuuristen merkitysten avulla. Tässä mielessä kulttuuristen merkitysten tuotanto voi toimia tavaratuotannon veturina ja katalysaattorina.

Kulttuuristen merkitysten tuotanto perustuu aina ensisijaisesti taiteelliseen luovuuteen. Kulttuuriteollisuus on käsitteenä usein koettu ongelmalliseksi siitä syystä, että siinä on yhdistetty luovuuden ja talouden näkökulmat. Sinänsä taiteen ja kulttuurin tuottaminen, jakelu ja vastaanotto teollisen ja monistettavan tuotantotavan kautta eivät enää ole uusia asioita. Esimerkiksi kirjankustannus, elokuva, radio- ja televisio-ohjelmatuotanto, musiikkiteollisuus sekä taideteollisuus ovat hyviä esimerkkejä kulttuuriteollisuuden vanhasta ja vahvasta perinteestä.

Myös ajallisesti uniikissa ja monistamattomassa teoksessa, kuten ainutkertaisessa tanssiesityksessä voidaan nähdä luovuuden, tuotteistamisen, jakelun ja vastaanottamisen vaiheet. Kulttuuriteollisuutta ei voikaan koskaan olla olemassa ilman vahvaa ja ainutkertaista luovuutta. Tästä syystä kannattavan kulttuuriteollisuuden perusta on luovuuden edellytysten tukeminen taiteen perinteisin tukimuodoin julkisilla varoilla, mutta nimenomaan kulttuuriteollisuusyritysten kehittämiseen tarvitaan myös yksityistä panosta. Toisaalta ainutkertainen esitys voidaan sähköisesti tallentaa esim. televisio-ohjelmaksi, jolloin sekä esittäjille että esityksen tuottavalle yritykselle syntyy mahdollisuus lisätuloihin ja taas kuluttajan kannalta saatavuus lisääntyy. Kulttuuriteollisuudella ei voi olla kansalaisten kannalta merkitystä, elleivät kulttuuriteollisuuden tuotteet ole kansalaisten saatavilla. Tällä hetkellä perinteiset koko kansan tavoittavat radio ja televisio ovat kulttuuriteollisuuden tuotteiden merkittävä jakelukanava, johon tulee digitalisoitumisen myötä liittymään myös tietopalveluita.

Kulttuuriteollisuus merkitsee luovuudelle uusia taloudellisia mahdollisuuksia maailmassa, jossa immateriaalinen vaihdanta ja erityisesti kulttuuristen merkitysten vaihdanta on voimakkaasti kasvava alue sekä kansainvälisen ja kansallisen talouden innovaatioiden tärkeä potentiaali. Siksi on syytä pohtia mahdollisuuksia tämän alueen edistämiseen ja vahvistamiseen. Kulttuuriteollisuus tarvitsee uusia ammatinharjoittamiseen ja yritystoiminnan kehittämiseen tarkoitettuja rahoitus- ja kehittämispalvelumuotoja.

Kulttuuriteollisuuden myönteisiä vaikutuksia ei ole syytä esittää yksiselitteisesti rahallisesti. Ensinnäkin kulttuuri on perusolemukseltaan immateriaalista ja abstraktia. Toiseksi kulttuuriteollisuuden vaikutukset ulottuvat yhteiskunnassa välillisesti niin laajalle alueelle, että syy- ja seuraussuhteita on vaikea nähdä ja vaikutusten palauttaminen

kulttuuriteollisuuteen on monimutkaista. Näyttää kuitenkin siltä, että yhä useammin vaihdettavat tuotteet ovat aineettomia eli immateriaalisia ja ilmiöiden, tuotteiden ja palvelujen erottautumiskyky perustuu kulttuurin merkki- ja merkitysjärjestelmien tuntemiseen, hallintaan ja uudenlaisten merkityssisältöjen synnyttämiseen. Tämän vuoksi julkisen sektorin kannattaa nähdä kulttuuriteollisuuden tarjoamat työllistymisen, kansantalouden kasvun ja ihmisten hyvinvoinnin mahdollisuudet sekä kulttuuriteollisuus kansallisen innovaatiojärjestelmän kehittämisen resurssina.

Elektronisen kaupan ennustetaan kasvavan nopeasti 2000-luvun alkuvuosikymmeninä. Jo nyt on käynyt ilmi, että kulttuuriteollisuus soveltuu erityisen hyvin sähköiseen kauppaan. Hyvänä esimerkkinä tästä on Amazon-kirjakauppa, joka tietävästi on jo nyt liikevaihdoiltaan maailman suurin kirjakauppa. Varsin pian sähköinen kauppa on arkinen kulttuurin ja taiteen tuottamisen ja kuluttamisen väylä.

Luovan yksilön merkitysten tuotanto on kuitenkin aina kulttuuriteollisuuden arvoympyrän perusta ja symbolisen vaihdannan ehto. Tässä mielessä taiteen autonomia ei ole muuttunut. Kulttuuriset merkitykset muodostavat osan yhteisön sosiaalista pääomaa. Taiteen autonomiaa tuetaan ja suojataan kulttuuriteollisessa yhteiskunnassa erityisesti immateriaalisia oikeuksia kehittämällä. Tekijänoikeus heijastaa tätä luovuuden autonomiaa merkitysten vaihdannan perustana. Tulevaisuudessa erilaisten immateriaalioikeuksien kauppa onkin keskeinen osa sähköistä kaupankäyntiä.

Kulttuuriteollisessa yhteiskunnassa kulttuuriset oikeudet ovat kansalaisuuden keskeinen ehto. Tällaisia ovat perinteiset oikeudet, kuten ilmaisun vapaus sekä oikeus sivistykseen ja koulutukseen. Kulttuuripolitiikan yhteiskunnalliseksi perusteluksi on usein esitetty kulttuurin saatavuus. Yhteiskunnan monimutkaistuessa nämä passiiviset oikeudet eivät kuitenkaan riitä, vaan keskeiseksi kysymykseksi nousevat kansalaisten reaaliset mahdollisuudet ja taidot. Kansalaisten kulttuuriset oikeudet määräytyvät sen mukaan, onko heillä mahdollisuus olla mukana ja osallistua yhteisölliseen merkitysten tuottamiseen.

Kulttuuriteollisuus synnyttää lisäarvoa myös ympäröivälle yhteiskunnalle. Kulttuuriteollisuuden vaikutukset näkyvät parhaimmillaan hyvinvointina ihmisten arkipäivässä. Sen lisäksi sillä on huomattavat vaikutukset työllisyyteen ja kansantalouteen. Se työllistää toimijoita useilta eri aloilta. Siinä ovat mukana taiteilijat, jotka luovat sisältöjä ja eri sektoreiden toimijat, jotka luovat kulttuurisesti arvokkaasta sisällöstä tuotteita ja palveluja. Alan toimijoista suuri osa on ammatinharjoittajia ja pienyrittäjiä. Kulttuuriteollisuudella on vaikutuksia myös teollisuuteen, kauppaan, hallintoon, palveluihin, koulutukseen ja elämän laatuun. Lisäksi kulttuuriteollisuus kasvattaa alueiden vetovoimaa asuinpaikkoina, sijoituskohteina ja matkailukohteina.

Kulttuurin markkinaistumisessa ja markkinoiden kulttuuristumisessa on paljon myönteisiä mahdollisuuksia. Elämäntapamme ja kulutustottumustemme täytyminen kulttuuristen merkitysten vaihdannalla voidaan nähdä myös elämän estetisoitumisena, uudenlaisena kulttuurivetoisuutena ja siinä mielessä kulttuurin "voittona". Toisaalta liiketalouden periaatteiden ja kulttuuristen taiteen sisältöjen kohtaaminen ei ole ongelmattonta. Vaarana on arvioida ja mitata taiteen ja kulttuurin tuotantoa pelkästään välineellisesti lyhyen tähtäyksen taloudellisin kriteerein. Kuitenkin taiteen ja kulttuurin henkisen pääoman arvo nähdään usein vasta pitkällä aikavälillä eikä sen oikeutusta voida johtaa taloudellisista päämääristä tai kilpailukyvyn parantumisesta.

Kulttuurituotannon vaiheet

Sisältötuotannon arvonlisäketju

(Kuva: F&L Management Services Oy:
Sisältötuotannon kilpailukyvyen kehittäminen, osa 1, 1997)

(Kuva: Sisältötuotannon arvoketju [F&L Management -services Oy: Sisältötuotannon kilpailukyvyen kehittäminen, osa 1, 1997])

Kulttuuritoimintaa voidaan jäsentää jakamalla se talousteoriasta tutulla arvoketjulla toiminnan eri vaiheisiin. Työryhmä on halunnut korostaa arvoketjun takaisinkytkentää ja muokannut arvoketjumallia arvoympyräksi. Se kattaa vaiheet ideasta yleisöön tai asiakkaisiin ja vaikutuksiin asti. Arvoympyrään kuuluvat sisällön luominen, kehittäminen, paketointi eri jakelukanavia varten, markkinointi ja jakelu loppukäyttäjille eli asiakkaille. Arvoympyrän eri toimintoihin osallistuvat esimerkiksi taiteilijat, tuottajat, markkinoinnin ammattilaiset ja yleisö.

(Kuva: Arvoympyrä)

Ensin synnytetään idea ja idean pohjalta syntyy esimerkiksi kuvia, tekstiä, grafiikkaa, musiikkia, ääntä ja muotoilua. Luomisen keskeisiä toimijoita ovat taiteilijat, kirjailijat, graafikot, säveltäjät, muusikot, äänisuunnittelijat, muotoilijat, arkkitehdit, kuvaajat, animaattorit, ohjaajat, toimittajat, näyttelijät, ohjelmoijat ja sarjakuvan tekijät. Suomessa on tällä alueella monia vahvuuksia, esimerkiksi tasokasta koulutusta ja arvostettuja osajia mm. taideteollisen muotoilun, arkkitehtuurin ja klassisen musiikin alueilla. Luova sisältöosaaminen on turvattava myös jatkossa.

Kehittäminen on oleellinen osa kulttuuriteoksen tuotteistamista. Tietysti kehittämistä tapahtuu kulttuurituotannossa koko ajan, mutta arvoympyräajattelussa kehittämisellä tarkoitetaan luovan sisällön muotoilemista sellaiseksi, että se lopulta voi saavuttaa yleisön eli asiakkaan. Jos luovalla idealla on kantavuutta ja/tai se on luojaensa mielestä riittävän tärkeä asia, kehittämisellä varmistetaan mahdollisuus paketoida luomus eri

jakelukanaville, esim. teatteriin, televisioon tai tietoverkkoon. Tämän osa-alueen vahvistamisen hankaluutena on Suomessa se, että kehittäminen, jota voidaan kutsua myös tuotteistamiseksi, ymmärretään negatiiviseksi kaupalliseksi ilmiöksi.

Tuotteistamisessa, tai kehittämisessä, on Suomessa muitakin kohtaamisongelmia. Sisällön luojat ja yritystoiminnan osaaminen, jota tuotteistamisessa tarvitaan, yhdistyvät vielä harvoin, mikä rajoittaa jakelukanavien valintaa sekä kulttuurituotteen kohdistamista yleisölle. Asenteita on syytä muuttaa molemmin puolin, taiteilijat vierastavat usein edelleen yrittäjyyttä ja yrittäjillä ja rahoittajilla on stereotyyppisiä käsityksiä taiteilijoista. Yhteistyö takaisi molempien tahojen erityisosaamisen hyödyntämisen, koska taiteilija ei välttämättä halua olla yrittäjä eikä sovi yrittäjäksi; toisaalta yritykset voisivat paljon nykyistä enemmän tehdä yhteistyötä taiteilijoiden kanssa erottuakseen edukseen kiristyvässä kilpailussa. Suomessa tarvitaan myös luovaa osaamista ja kehittämistä palvelevia yrityksiä, esimerkiksi osaava galleristi, eri taiteen aloille erikoistuneet verkottuvia tuotantomalleja hallitsevat tuottajat, taideviennin osaavat agentit tai sopimusjuridiikkaan erikoistuneet asiantuntijat voivat turvata taiteilijan toimeentulon.

Arvoympyrän paketoituvaiheessa syntyy kokonaisuuksia, esityksiä, tapahtumia, TV-sarjoja ja internet-palveluja. Paketoinnin keskeisiä toimijoita ovat esimerkiksi kirja-, lehti ja musiikkikustantajat, TV-tuotantoyritykset, festivaalien ohjelmatuotanto, televisiokanavat ja radioyhtiöt sekä elokuvan levitysorganisaatiot. Suomessa paketoinnin vahvoja osaajia ovat mm. perinteiset kustannustalot ja jatkossa sekä suuret että pienet mediatalot.

Kulttuurituotteiden markkinoinnissa pitää hyödyntää kulttuurin positiivista, ihmisen henkiseen kehitykseen vaikuttavaa mahdollisuutta viihtymistä ja hyvinvointia unohtamatta. Kulttuurituotteen markkinointi ei sinänsä poikkea muusta markkinoinnista, ja kulttuuriteollisuuden kannattaa hyödyntää olevaa markkinointiosaamista myös ideointinäkökulmasta.

Kulttuurituotteita jakelevat sekä yhteiskunnan eri tavoin tukemat että kaupalliset jakelukanavat. Pienen kansan ja kieliryhmän kulttuurin säilyttämiseksi tarvitaan julkista rahoitusta, sekä luomis- että jakeluvaiheessa. Oleellista on käydä arvokeskustelu siitä, mitä halutaan tukea ja kuinka paljon rahalla. Sähköisen jakelun näkökulmasta jokaisessa maassa, myös kaupalliseksi ymmärretyssä USA:ssa, on yleisradiokanavia (public channels). Niiden avulla taataan kaupallisesti kannattamattoman, mutta tärkeäksi koetun sisällön saattaminen yleisön käyttöön. Suomessa tätä kulttuurin moniarvoisuutta tukevaa tehtävää hoitaa Yleisradio Oy.

Kulttuurituotteiden jakelussa pitää ottaa huomioon, ettei julkinen tuki jatkossa ainakaan kasva, pikemminkin vähenee. Suomessa tämä tarkoittaa mm. teatteri- ja orkesteritoiminnan kehittämistä samaan kansainväliseen suuntaan kuin esim. suomalainen elokuva on jo kehityksessä, eli kehitetään alalle kannattavaa yritystoimintaa, jotka pystyy myös kansainvälistymään. Tasa-arvoisen kulttuurin saatavuuden turvaamiseksi tarvitaan laajaa näkökulmaa. Uusimpien tutkimusten mukaan kulttuurisisällön kulutus on Euroopassa lisääntymässä myös kaupallisilla televisiokanavilla.

Jakelumuotojen kehittyessä tekijänoikeudet ovat nousseet merkittäviksi kysymyksiksi myös kansainvälisesti. Esimerkiksi tietoverkoissa rikotaan helposti, tahallaan ja tahattomasti, sekä sisältöön että teknologiaan liittyviä tekijänoikeuksia. Tekninen kehitys on helpottanut piratismia, esimerkiksi suomalaiset musiikin toimijat menettävät vuosittain

huomattavia rahamääriä Virosta ja Venäjältä tuotavien piraattiaänitteiden myötä. Oleellista tekijänoikeuksissa on luovan tekijän kannalta oikeudenmukaisen ja luovan työn todelliseen arvoon perustuvan korvauksen saaminen ja toisaalta kulttuuriteollisuusyrityksen kannattavan ja kansainvälisen toiminnan mahdollistavan joustavan sopimusmahdollisuuden varmistaminen. Julkinen valta voi merkittävästi vaikuttaa sekä yksittäisen luovan tekijän että kulttuuriteollisen yrityksen mahdollisuuksiin pysymällä tiukasti mukana vaikuttamassa tekijänoikeuskysymysten kansainvälisiin ratkaisuihin.

Koko arvoympyrä toimii loppukäyttäjää, asiakasta tai yleisöä, varten. Asiakas hakee kulttuuriteollisuuden ja kulttuurisen sisältötuotannon avulla omaan kehittymiseensä ja viihtymiseensä liittyviä asioita, esimerkiksi välineitä työhön ja vapaa-aikaan, iloa ja rentoutumista sekä sosiaalista arvostusta.

Arvoympyrässä syntyy kahdenlaista arvoa. Jalostusarvo tarkoittaa sitä lisää, joka syntyy jalostusprosessissa ideasta tuotteeksi. Toimijat saavat osansa jalostusarvosta ketjun eri vaiheissa esim. tekijänoikeuskorvauksina, palkkoina tai myyntituloina. Lisäarvo on taas se arvo (mm. viihtyminen, oppiminen), jonka asiakas saa kulttuuriteollisuustuotteen hankittuaan. Yhteisössä kulttuuristen merkitysten tuotanto on kumuloituva prosessi: mitä enemmän kulttuurisia merkityksiä on käytettävissä, sitä enemmän kasvavat myös mahdollisuudet niiden tuotantoon. Asiakkaan odottama ja kokema lisäarvo ratkaisee, kuinka paljon hän on valmis esineestä tai elämyksestä maksamaan ja hankkiiko hän sellaisen uudelleen: ostaa toisenkin taulun tai hankkii oopperan tai jäähallin kausikortin.

Kulttuurituotteen arvon rakentumiseen vaikuttavat tietysti myös yhteiskunnalliset instituutiot, joista keskeisiä ovat kulttuurituotteista tiedottajat, arvostelijat, arvioijat ja metatiedon tuottajat, mielipidevaikuttajat ja viiteryhmät, jotka ovat myöhäisteollisessa yhteiskunnassa yhä moninaisempia ja erilaisia yksilön eri elämänvaiheissa. Kulttuurin kuluttajan kannalta ratkaiseva on henkilökohtainen lisäarvokokemus, mutta ihminen on esim. eri elämänvaiheissaan eri tavoin riippuvainen muiden mielipiteistä. Kulttuuriteollisen tuotannon kannalta tämä tarkoittaa asiakaslähtöisyyden huomioimista arvoympyrän kaikissa vaiheissa sekä vankkaa tiedotuksellista ja markkinointipanostusta kilpailtaessa asiakkaan huomiosta ja valinnoista.

Tulevaisuuden haasteena on se, millä tavoin perinteiset instituutiot kohtaavat uuden sähköisen kulttuuriteollisen tuotantotavan haasteet ja kykenevät verkottumaan ja tekemään yhteistyötä nopealiikkeisten pienten riippumattomien tuottajien kanssa. Parhaimmillaan jakeluinstituutiot voisivat muodostaa struktuurin, jossa monipuolinen ja monialainen mediadiversiteetti toimisi sisällöllisenä varantona.

Kulttuuriteollisuuden kansainväliset haasteet

Kulttuuriteollisuus -käsite on Euroopan maiden kulttuuripolitiikkaa enemmän käytössä Euroopan ulkopuolella. Esimerkiksi Kanadassa ja Australiassa kulttuuriteollisuus on osa kulttuuripolitiikkaa. Kanadassa on ministeriötasolla suunniteltu tuotanto- ja markkinointitukea kulttuuriteollisuuden yrityksille. Australiassa on jo vuonna 1993 käynnistetty kulttuuriteollisuuden kehittämisohjelma, jonka tulokset näkyvät mm. australialaisen elokuvan kansainvälisenä menestyksenä. Japanissa on muun muassa

perustettu multimediaa koskevien ohjelmien suunnitteluyksikkö opetus-, tiede- ja kulttuuriministeriön yhteyteen.

Myös Euroopan maissa on käynnissä toimia, jotka koskevat kulttuuripolitiikaksi usein määriteltyjä aloja. Audiovisuaalista kulttuuria ja sisältötuotantoa tukevat ohjelmat Euroopan unionin tasolla ja Pohjoismaiden työryhmien suunnitelmat kertovat tarpeesta löytää uusia malleja kulttuurin, liike-elämän ja uuden teknologian kohtaamiselle.

Euroopan komissio antoi vuonna 1996 tiedonannon koheesiopolitiikasta, kulttuurista ja työllisyyden edistämisestä. Tiedonannon pääkohdat ovat kulttuurin mahdollisuudet työllistäjänä ja kulttuurin sisältöä ja sovelluksia tukeva vaikutus. Kulttuurin myönteisinä puolina korostuvat uusien työpaikkojen syntyminen kulttuuriteollisuudessa ja kulttuuriperinnön säilyttämisessä, erilaisten alueiden myönteisen mielikuvan vahvistuminen ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden lisääntyminen.

Vuonna 1997 julkaistiin Euroopan neuvoston asettaman kulttuuria pohtineen työryhmän kannanotto otsikolla *In from the Margins*. Kannanotossa kulttuuri määrittyy yhteydessä sosiaaliseen, poliittiseen ja taloudelliseen kenttään ja näiden kenttien muutoksiin.

In from the margins -mietintö tarkastelee kulttuuria taiteen ja teknologian näkökulmasta. Alat voivat hyödyttää toisiaan. Yhteiskunta on muodostumassa yhä enemmän teknisiä taitoja vaativaksi. Kuluttajien mahdollisuudet kehittää taitojaan tulee turvata. Muutokset muotoilevat eurooppalaista taidetta, mediaa, kulttuuriteollisuutta ja perintöä. Taloudelliset ja sosiaaliset kysymykset tulevat esille kulttuurin yhteydessä. Kulttuuri on tekijä, joka edistää maiden taloudellista kehitystä luomalla työpaikkoja, houkuttelemalla investointeja, helpottamalla vientiä ja parantamalla kilpailukykyä.

Englannissa *Arts Council* on julkaissut useita kulttuuriteollisuuteen liittyviä kartoituksia esimerkiksi taiteilijan taloudellisesta asemasta ja taiteen ja kulttuuriteollisuuden tarjoamista työpaikoista. Kulttuuriteollisuuden näkökulmasta on merkittävää, että Englannissa kulttuuripoliittinen keskustelu kattaa kulttuuriteolliset alat ja suosittaa hankekohtaista tukea alakohtaisuuden sijasta. Taiteen talous on ollut vahvasti esillä englantilaisessa kulttuuripolitiikassa.

Pohjoismaat ovat kulttuuriteollisuutta koskevassa politiikassaan tällä hetkellä hyvin samankaltaisia. Jokaisessa Pohjoismaassa on käynnissä suunnitelmia kulttuuriteollisuuden aseman parantamiseksi siten, että ne ovat läheisesti sidoksissa maiden tietoyhteiskuntastrategioihin.

Kunkin Pohjoismaan suunnitelmat korostavat tavoitteita lisätä kotimaisen tuotannon innovatiivisuutta ja kilpailukykyä. Tietoyhteiskunnan kehitys ja uusmedia lisäävät yritystoimintaa ja työllisyyttä. Uudet tekniset apuvälineet voivat tarjota mahdollisuuksia uudenlaiseen ilmaisuun. Tämän lisäksi kulttuurin näkökulmasta uusmedian arvo on siinä, että ne lisäävät kulttuurin lähestyttävyyttä ja ovat kulttuurin jakelun välineitä. Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä uusien toimintamallien kehittämisessä on lisättävä.

Kulttuurin välittömät työllisyysvaikutukset näkyvät pk-yritystoiminnassa, mutta myös perinteisiin mediataloihin sekä informaatioteknologia- ja infrastruktuuriyrityksiin syntyvät uusia työpaikkoja. Erityisesti tietoyhteiskuntaan liittyvät alat luovat työllistymismahdollisuuksia, samoin koulutus ja kasvatus. Kulttuuri synnyttää myös

välillisiä työpaikkoja niin pitkän aikavälin kulttuuritoiminnoissa kuin erilaisina asiantuntija- ja oheispalveluina.

Kulttuurialan tuotannon ja teollisuuden kehittämisessä korostuu paikallisuus - kulttuurialan yritykset ovat usein riippuvaisia paikallisista asiakasyhteyksistä ja paikallisesta yhteistyöstä. Tämä on tärkeää alueellisen kehittämisen ja matkailun kannalta.

Silti suuri osa kulttuurituotteista tehdään, ja väestömäärältään pienessä Suomessa joudutaan tekemään, suoraan kansainvälisille markkinoille. Myös tässä sähköisen median kehitys on keskeisessä roolissa. Arvioiden mukaan Eurooppaan syntyy satoja TV-kanavia digitalisoinnin myötä ja toisaalta väestökehitys ja uusien yleisöjen löytyminen lisää esim. elokuvan, musiikin ja koko edutainmentin, eli viihdyttävän ja kasvattavan opetus- ja kulttuurituotannon, kysyntää. Kansainväliset yhteistuotannot ovat jo joidenkin sisältötuotantoyritysten arkipäivää, samoin yhteistyö sekä Pohjoismaiden että Venäjän kanssa.

Kulttuuriverkot ovat yksi käytännön hankkeista kohti avoimempaa kulttuurihallintoa. Kulttuuripoliittisia toimia suunnitellaan myös median monipuolisen sisällön turvaamiseksi ja työllistävän yritystoiminnan kannalta edullisen toimintaympäristön luomiseksi. Uusia toimintatapoja haetaan, sillä kulttuuripoliitikan tulee vastata toimintaympäristön muutoksiin. Korkea- ja matala kulttuuri eivät esiinny yhteisössä itsenäisinä saarekkeina, jotka sulkevat pois toinen toisensa. Niiden väliset rajat ovat häilyviä ja kulttuurisesti arvokkaat sisällöt tulevat esille uusissa yhteyksissä.

Merkitysten kulutus kasvaa uusien informaatiokanavien laajentuessa. Teknisen kehityksen sijasta kulttuuripoliitikassa huomio on suunnattava sisältöihin, joita uusilla välineillä voidaan levittää. Kulttuuripoliitikalla on kehitettävä sisältöjen laatua, parannettava luovan työn toimintaedellytyksiä, kehitettävä kansallista kulttuurituotantoa ja kulttuurituotteiden vientiä sekä ajanmukaistettava kulttuuri-instituutioita ja parannettava niiden välistä yhteistyötä. Tietoyhteiskunnassa kulttuuri on kilpailutekijä ja kulttuuriteollisuus kansainvälisesti yhä tärkeämpi kilpailun kohde; immateriaalioikeuksien hallinta ja piratismiin torjunta ovat lähiajan keskeisempiä kulttuuriteollisuuden kysymyksiä.

Kansainvälisten viihdejättien maailmassa korostetaan koko ajan alueellisen ja paikallisen kulttuurin omaleimaisuutta ja kulttuurisen diversiteetin arvoa. Jännite globaalin viihdetuotannon ja paikallisen merkitysten tradition ja siitä nousevan merkitysten vaihdannan välillä on ilmeinen. Virallisesti esimerkiksi Euroopan unionin piirissä korostetaan mediadiversiteetin itseisarvoa ja sitä halutaan tukea. Alueiden välisiä kehityseroja tasoittavat Euroopan unionin rakennerahastot. Rakennerahastojen tavoiteohjelmat ovat kulttuuriteollisuudelle tärkeitä. Niiden kautta on mahdollista myöntää tukea omaleimaisille hankkeille, jotka yhdistävät kulttuurin muihin aloihin, kuten yritystoimintaan, koulutukseen ja matkailuun.

Euroopan unionin ohjelmista ainakin osittain kulttuuriteollisia ovat olleet INFO 2000, MEDIA II, Kaleidoskooppi, Ariane ja Rafael. Myös komission työpaperi *Kulttuuri, kulttuuriteollisuus ja työllisyys* (14.5.1998) käsittelee samoja teemoja kuin tämä raportti. Komission työpaperissa nähdään kulttuurin kasvavan kysynnän taustalla yleinen palvelusektorin kasvu, keskimääräisen eliniän pidentyminen, koulutustason kohentuminen, lisääntyvä vapaa-aika, kaupungistuminen, teknologian kehittyminen, alueellinen tarve muun muassa kulttuuriturismin kehittämiseen ja monipuolinen osallistuminen

kulttuuritoimintaan (mm. kerhot ja vapaaehtoistoiminta). Komission työpaperin mukaan kulttuuri työllisti vuonna 1995 EU-maissa vähintään kolme miljoonaa ihmistä mikä vastaa noin 2 %:a työpaikoista. Komission työpaperissa toivottuja kehityssuuntia ovat yrittäjyyden kehittäminen, työllisyyden parantaminen, organisaatioiden joustavuus ja tasa-arvoisten mahdollisuuksien parantaminen.

Kulttuuripolitiikan keinoin tulee edistää investoimista luovuuden edellytyksiin, jakeluun ja markkinointiin eli kulttuuriteollisuuden koko arvoketjun onnistumiseen. Vain tällä tavoin diversiteetti voi muuttua demokratiaksi laajan saatavuuden kautta. Aitoa yritystoimintaa ei synny tukien varaan, mutta kansallisesti pitää löytää ne yhteisen kulttuurin alueet, joita yhteiskunnan varoin halutaan säilyttää ja kehittää.

4. KULTTUURITEOLLISUUDEN KEHITTÄMINEN

Tietopohjan luominen

Kulttuuriteollisuuden kehittämiseksi tarvitaan kattava tietopohja koko toimialasta. Tietopohjan olennaisimpia osia ovat perus- ja soveltava tutkimus, kulttuuriteollisuuden ajanmukaisen tilastoinnin kehittäminen ja säännöllinen tilastointi sekä kansallisen kulttuuriperinnön digitointi.

TUTKIMUS

Kulttuuriteollisuudesta ei ole tällä hetkellä riittävästi vertailukelpoisia kokoomatietoja, joiden perusteella voitaisiin luoda kuva kulttuuriteollisuuden kokonaistilasta, kehityssuunnista ja kehitysmahdollisuuksista. Työryhmälle tehdyt väliraportit palvelevat avauksina tähän suuntaan, mutta niiden tarjoama tietopohja kaipaavaa syventämistä ja jatkuvaa päivittämistä.

Kulttuuriteollisuuden tukemiseksi tarvitaan monipuolista tutkimusta. Tutkimuksen pitää kattaa perustutkimus, kulttuurisen sisällön ja kehittämisen tutkimus, kulttuurin tuotannon, talouden ja tuotantotekniikan tutkimus, evaluointi ja kokeelliset tutkimushankkeet. Tutkimusta tarvitaan kaikissa arvoympyrän vaiheissa sisällön luomisesta jakeluun. Kulttuuriteollisuuden menestymisen varmistamiseksi tarvitaan myös syvällistä asiakaskäyttäytymisen tutkimusta, jossa pystytään vertailemaan esim. kulttuurin kuluttamisen erilaisia vaihtoehtoja urheilusta ja viihteestä korkeakulttuuriin asti. Tutkimustoiminnan kautta kulttuuriteollisuus kytkeytyy kansallisen innovaatiojärjestelmän kehittämiseen.

Kulttuuriteollisuuteen liittyvää tutkimusta on tehty maamme yliopistoissa ja korkeakouluissa, mutta tutkimuksen koordinointi ja katvealueiden kartoittaminen puuttuvat. Jatkossa on lisättävä kulttuuriteollisuuden perustutkimusta ja liiketoimintaa edistävää strategista selvitystyötä. Tutkimukset ja selvitykset, esim. sisältötuotantoa koskevat strategiset selvitykset ja suomalaisesta musiikkiyrittämisestä tehty tutkimus sekä sähköisen viestinnän toimijoiden yhdessä toteuttamat kulttuurin ja viestinnän tutkimukset ovat osoittautuneet alan yritysten ja tekijöiden tärkeiksi työkaluiksi ja tuottaneet taustatietoa tuotteiden käytöstä. Tutkimus on juuri sellaista toimintaa, johon julkisia varoja

kannattaa käyttää, koska siten saadaan puolueetonta tietoa. Lisäksi pk-yrityksillä on harvoin varaa omiin tutkimuksiin, julkisten varojen sijoittaminen tutkimukseen vaikuttaa suoraan myönteisesti yritysten kehittämiseen ja hyödyttää koko yrityskenttää.

Soveltava tutkimus ja pilottiprojektit

Tieteen, taiteen ja teknologian rajapinnoilla on syntynyt uutta tiedettä ja kulttuuria, joka liittyy tietotekniikan yleistymiseen ja arkipäiväistymiseen. Perustutkimuksen rinnalla tarvitaan tutkimusta, joka soveltaa vankkaa teoreettista osaamista erilaisiin tuote- ja sisältökehitysprojekteihin.

Digitalisoitumisen aiheuttama viestinnän konvergenssi eli viestinnän eri muotojen, esim. television ja tietoverkkojen, lähentyminen luo mahdollisuuksia kehittää uudentyypisiä sisältöjä. Jakeluteissa tapahtuvat muutokset asettavat uusia vaatimuksia tutkimushankkeille. Sisältötuotanto ja tekninen osaaminen liittyvät erottamattomasti toisiinsa. Tuotekehityksen pilottiprojekteissa tulee yhdistää molempien alojen asiantuntemus ja huomioida jatkossa myös kansainvälisesti merkittävä sisältöosaamisen merkityksen kasvu. Soveltavaa tutkimusta tarvitaan esim. sähköisen kaupan kehittämisessä ja julkisten palveluiden verkottamisessa.

Sähköinen kauppa asettaa julkiselle sektorille suuren haasteen. Yhdysvallat on sähköisen kaupan johtava maa, siksi sähköisen kaupan kehittämiseen kohdistetaan korostetusti yritysveltoisuuden ja vapauden paineita. Julkisen sektorin sääntelyn ei haluta hidastavan ja estävän sähköisen kaupan laajentumista. Jos Suomen halutaan kehittyvän sähköisen kaupan merkittäväksi tekniseksi ja sisällölliseksi osajaksi, nämä jo Euroopassakin vaikuttavat lähtökohdat on otettava huomioon. Standardien kehittymisen myötä sähköinen kaupankäynti yleistyy ja arkipäiväistyy. Standardeja ei välttämättä luoda julkishallinnossa, vaan esimerkiksi teknologian edelläkävijäyritysten toimintamalleista tulee standardeja. Julkisten palveluiden siirtäminen verkkoon on tärkeää verkkokaupan kehitykselle ja sen avulla on mahdollisuus luoda hyvää kauppatapaa ja asiakaslähtöistä toimintamallia.

Sähköinen kauppa on luonteva väline immateriaalisten, aineettomien kulttuurituotteiden vaihtoon. Pienten kulttuuriyritysten ja ammatinharjoittajien markkinointikanavana verkko ja verkkoyhteisöt ovat merkittävä mahdollisuus. Ne mahdollistavat myös uusien kulttuurituotteiden ja -palvelujen kehittämisen. Julkisen sektorin tulee kohdentaa tukea sellaisiin sähköisen kaupan pilottihankkeisiin, jotka tukevat kotimaisia kulttuurisisältöjä. Lisäksi aktiivinen toiminta sähköisessä kaupassa ja koko digitaalisen sisällön tuottamisessa, esim. digitaalisen televisio- ja radiotoiminnan ja matkapuhelinverkkojen kehittämisessä ja rakentamisessa Suomeen, takaa Suomelle ja suomalaisille yrityksille mahdollisuuden olla luomassa ja kehittämässä rakentuvia standardeja ja toimintamalleja, joka taas takaa Suomen aseman eräänä alan johtavista kehittäjistä.

Kulttuuriteollisuuden osaamiskeskukset

Vuoden 1998 osaamiskeskusten perustamiskierroksen hyväksytyistä osaamiskeskushankkeista moni keskittyi joko suoraan tai toimialojen konvergenssin myötä kulttuuriteollisuuteen. Hankkeissa korostuivat mm. sisältö- ja ohjelmistotuotannon, kulttuurin ja matkailun sekä viestintäteollisuuden ja matkailun lähentyminen.

Osaamiskeskusten avulla paikalliset yritykset voivat kehittää kulttuuriteollisuustuotteita ja -palveluita käyttämällä monipuolisesti osaamiskeskusten yhteyteen kertynyttä tietoa, asiantuntemusta ja asiantuntijoita. Erityisesti tutkimus, soveltava tutkimus ja erilaiset pilottihankkeet ovat osaamiskeskusten luontevaa kenttää samoin tiedot meneillään olevista ja best practice -tyyppisistä päättyneistä hankkeista.

Kulttuurituotteen synnyttämiseksi tarvitaan luovuutta, taiteellisuutta ja innovaatioita, mutta myös markkinoinnin, tuottamisen, juridiikan ja rahoitusmahdollisuuksien tuntemusta. Yksityisen rahoituksen saaminen kulttuuritoimintaan on ollut rahoittajien ja kulttuurin toimijoiden molemminpuolisen puutteellisen asiantuntemuksen vuoksi vaikeaa. Näitä kaikkia asioita voidaan osaamiskeskusten avulla kehittää, jos osaamiskeskus toimii hyvässä yhteistyössä alueen yritysten kanssa.

Kulttuuriteollisuuden tutkimusohjelma

Ajantasaisen tutkimustiedon turvaamiseksi työryhmä katsoo olevan syytä käynnistää kulttuuriteollisuuden tutkimusohjelma joko jonkin yliopiston tai korkeakoulun alaisuudessa tai mahdollisuuksien mukaan aiheen kannalta keskeisten yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten välisenä yhteistyönä. Ohjelmaan pitää sisällyttää sekä perustutkimusta, soveltavaa tutkimusta että pilottiohjelmaa ja -hankkeita ja kokeellista uusia konvergoituvia jakeluteitä hyödyntäviä sisältötuotantoja. Siinä kannattaa hyödyntää yliopistojen, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten lisäksi mm. osaamiskeskuksia sekä etujärjestöjen ja yritysten tutkimusyksikköjen tekemää tutkimusta. Sisältö-Suomi -hanke voi osaltaan toimia tutkimuksen koordinaattorina ja erilaisten tutkimusideoiden yhteen saattajana.

KULTTUURITEOLLISUUDEN TILASTOINTI

Suomessa ei vielä tehdä kulttuuriteollisuuden kokonaistilastoja. Myöskään tilastojen pohjana oleva toimialaluokitus ei Suomessa vastaa muuttunutta todellisuutta. Toimialaluokitus (TOL95 ja sen taustalla oleva NACE) ei erottele toimijoita niin, että yleisistä tilastoista voitaisiin läheskään riittävällä tarkkuudella selvittää kulttuuriteollisuuteen liittyvää toimintaa. Esimerkiksi sisältötuotannon tutkimuksissa ja kartoituksissa joudutaan käyttämään 18:a eri toimialaluokitusnumeroa, eikä sittenkään saada kattavaa kuvaa asiasta; jotain jää pois ja jotain tulee liikaa.

Suomessakin on pyrittävä kattavaan tilastointiin. Esimerkiksi Australiassa ja Kanadassa on pyritty luomaan vertailukelpoista tilastomateriaalia kulttuuriteollisuudesta. Australiassa on huomioitu kulttuuriteollisuuden kentän rajaamisen vaikeus luomalla tilastointia varten viitekehys (The National Culture and Leisure Statistical Framework, NCLSF), jota myös Australian Bureau of Statistics käyttää tilastoidessaan kulttuuriteollisuuteen liittyviä seikkoja. Kanadassa puolestaan Statistics Canada on vuosina 1995 ja 1997 julkaissut kulttuurisektoria koskevat kokoomatilastot, jotka kattavat laajalti kulttuurin ja perinteen kentän.

Tilastointi on toki kehittymässä, perinteisistä kulttuuriteollisuuden toimialoista on olemassa tilastotietoa. Tilastokeskuksessa on tehty esim. joukkoviestintätilastoja 1990-luvun alusta alkaen. Kulttuurin kokoomatilastoihin ja kirjankustannuksen tilastointiin liittyvät hankkeet on käynnistetty. Vuonna 1999 on tavoitteena kehittää myös kulttuuritilastojen verkkojulkaisua.

Systemaattinen, säännöllinen kulttuuriteollisuuden tilastointi

Kulttuuriteollisuuden yhteiskunnallisten vaikutusten arvioimiseksi sekä kehityssuuntien tunnistamiseksi ja ennakoimiseksi tarvitaan säännöllistä ja ajanmukaista kulttuuriteollisuuden tilastointia. Sen tulee kattaa myös kulttuuriteollisuuden kasvavat osa-alueet. Tilastointi toteutetaan tilastokeskuksen, ministeriöiden ja talouselämän toimijoiden yhteistyönä. Opetusministeriö ja Tilastokeskus ovat käynnistäneet systemaattisen, ajanmukaisen ja säännöllisen kulttuuritilaston kehittämisen.

Tilastointia voidaan kehittää myös laatimalla säännöllinen kulttuuribarometri käytössä olevan nuorisobarometrin tapaan. Tällä tavoin luodaan ajankäyttöön, kulttuuripalvelujen käyttöön ja osallistumiseen liittyvää tietopohjaa.

Kulttuuribarometriä kannattaa ainakin kulttuuriteollisuuden osalta suunnitella yhdessä KTM:n ja TT:n yritystoimintaan liittyvien barometrien toteuttajien kanssa. Myös Suomen audiovisuaalisen alan tuottajat SATU ry suunnittelee omaa jäsenkuntaansa koskevan yritysbarometrin laatimista.

KANSALLISEN KULTTUURIPERINNÖN DIGITOINTI

Useilla elämänalueilla toimitaan yhä enemmän sähköisessä muodossa olevan materiaalin kanssa. Siksi on tärkeää, että monipuolinen kansallinen kulttuuriperintömme on käytettävissä perinteisten ja uusien taide- ja kulttuurimuotojen perusaineistona ja, että se on jokaisen kansalaisen saatavilla. Digitoinnin avulla kulttuuripääoma siirretään uusien sukupolvien käyttöön. Digitointi lisää kulttuuriperinnön käytettävyyttä oppimateriaalituotantoon, tiedon hankkimiseen ja uuteen ilmaisuun sekä tekniseltä että aineiston saatavuuden kannalta ja rakentaa samalla siltaa menneestä tulevaan turvaten sekä aineiston säilyvyyden että sen aktiivisen käytön. Se luo materiaalia kulttuuriturismin kehittämiseksi ja kulttuuriteollisuusyritysten tuotekehitykselle sekä kannattavalle liiketoiminnalle ja helpottaa myös aineiston tutkimusta.

Digitointia voidaan soveltaa myös kulttuuriympäristöön ja esittävään taiteeseen ainutkertaisen esityksen tallentamiseksi tai välittämiseksi eri puolille maailmaa. Digitointi kattaa digitaalisten viitetietojen ja tietokantojen keräämisen ja digitaalisen mallintamisen. Näiden avulla pääsy digitoituun ja myös digitoimattomaan kulttuuriperintöön helpottuu.

Digitoinnissa on kehitettävä standardeja, joiden avulla digitoinnista saadaan todellista hyötyä. Ensivaiheessa on tärkeää tehdä selvitystyötä tarkoituksenmukaisten käytäntöjen löytämiseksi ja niiden yleistämiseksi systemaattisessa digitoinnissa.

Museoiden ja arkistojen aineiston mahdollisuuksien mukaisesta digitoimisesta on huolehdittava kulttuuriteollisuuden tietopohjan luomisen ensivaiheessa. Hankkeita kulttuuriperinnön digitoimiseksi onkin jo aloitettu. Sähköisten tallenteiden arkistointi on järjestettävä. Yleisradion tekijänoikeudellisesti suojatut ääni- ja kuva-arkistot sisältävät merkittävää kansallista kulttuuriperintöä. Myös näiden arkistojen digitointi on aloitettu.

Elokuva-arkistossa digitointia on testattu opetusministeriön tukemalla Leike-projektilla. Elokuva-arkiston leikekokoelman digitointia tulee jatkaa.

Kansallisen kulttuuriperinnön digitointihanke kattaa muun muassa MYYTTI- ja MUISTI-projektit, joiden puitteissa pyritään pääasiassa työllistymishankkeena digitoimaan keskeinen osa kansallista tekijänoikeuksista vapaata aineistoa vuosina 1999 - 2004. MYYTTI-hankkeessa ovat mukana opetusministeriö, Museovirasto, Suomen Museoliitto ja työministeriö. Toimijat MUISTI-hankkeessa ovat opetusministeriö, Kansalliskirjasto/Helsingin yliopiston kirjasto, Kansallisarkisto, Museovirasto, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsingin yliopiston atk-keskus, Helsingin yliopiston AV-keskus ja työministeriö. MYYTTI- ja MUISTI-projektien työtä on syytä jatkaa näiden tahojen yhteistyönä.

Museoiden aineiston luettelointi ja visualisointi

MYYTTI-projektin tarkoituksena on saada aikaan museokokoelmien digitaalinen hallinta ja saatavuus tietoverkkojen kautta sekä luoda edellytyksiä kulttuuriperinnön sisältötuotannolle. Museoihin tallennettujen esineiden, valokuvien ja muun aineiston kokonaismäärä on noin 20 000 000. Tähän asti ammattimaisesti hoidettujen museoiden kokoelmista noin 160 000 kohdetta eli alle prosentti on tallennettu sähköiseen muotoon.

Museoiden kokoelmatietojen siirtämiseksi sähköiseen muotoon on työllistämisvaroin palkattujen henkilöiden työsuhteen kesto MYYTTI-projektissa jatkettu osana Suomi tietoyhteiskunnaksi -ohjelmaa. Hankkeen kustannukset koostuvat työvoima- ja laitekustannuksista. Koska projektissa on kysymys työttömien työllistämisestä, kokonaistaloudelliseen tarkasteluun pitää tietysti laskea vähennyksenä muutoin maksettavaksi koituvat työttömyyskorvaukset. Kysymyksessä on siis mittava työllistämishanke kulttuuriperinnön siirtämiseksi tietoyhteiskunnan vaatimaan muotoon.

Volyymeiltään vastaavia hankkeita toteutetaan myös muualla maailmassa. Muun muassa UNESCO:n viestintäohjelmien puolella toimii Memory of the World -projekti maailmanlaajuisen dokumentoidun kulttuurin säilyttämiseksi.

Euroopan komission alaisella yhteistyöelimellä on ollut Memorandum of Understanding -hanke, joka johti MoU -aiesopimuksen syntyyn. Sopimuksen allekirjoittajat ovat sitoutuneet työskentelemään sen hyväksi, että museoiden tietovarannot olisivat mahdollisimman vapaasti yleisön saatavissa. Hanke eroaa suomalaisesta MYYTTI-projektista siinä, että se pyrkii toteuttamaan kulttuuriperinnön digitointia innostamalla julkisten toimijoiden sijasta yksityisiä kaupan ja tekniikan alan osajia yhteistyöhön museoiden ja gallerioiden kanssa. Yhteistyötä hankkeen osalta on tehty mm. G7:n, ICOM:n, Getty Information Institutien, MDA:n ja DAVIC:n kanssa. Ongelmat, joihin MoU-projektissa törmättiin, liittyivät multimedian teknisen kehityksen nopeuteen ja markkinoiden tulevaisuuden näkymien vaikeaan ennakoitavuuteen, priorisointikysymyksiin aineistovalinnan ja digitointiformaatin osalta sekä tekijänoikeuskysymyksiin.

Museoteknologian tutkimus- ja kehityshankkeet

Museoiden yhteydessä tulee edistää sellaisia teknologian tutkimus- ja kehityshankkeita, joiden avulla museoiden aineistoa voidaan säilyttää ja ottaa uudella tavalla käyttöön. Tällaisia hankkeita ovat muun muassa tietokantasovellukset ja historiallisesti ja kulttuurisesti arvokkaiden esineiden ja kohteiden mallinnukset. Tekniikan kehittämisessä on otettava myös huomioon helposti muunneltavassa digitaalisessa muodossa olevien dokumenttien aitouden takaamiseen liittyvät kysymykset.

Kirjastojen, arkistojen ja museoiden arkistomateriaalin digitoiminen

Kansallisesti merkittävän arkistomateriaalin digitoimiseksi on käynnistetty MUISTI-projekti. Kirjastojen, arkistojen ja museoiden digitoitun kansallisen aineiston yhteistietokanta MUISTI sisältää viitetietoja digitoiduista kuvista, kirjoista, käsikirjoituksista, kartoista, pienpainatteista ja nuoteista sekä linkit vastaaviin digitaalkuviin. Nämä historialliset aineistot ovat tekijänoikeuksista vapaita, kansallisen identiteetin, koulutuksen, tutkimuksen ja kulttuuriteollisuuden kannalta yhteistä käyttöomaisuutta, jonka säilyvyyttä ja käytettävyyttä digitointi edistää.

Koulutus

Kulttuuriteollisuutta voidaan edistää ja rakentaa lisäämällä kaikille koulutustasoille kulttuurista näkökulmaa. Koulutuksella vaikutetaan sekä kulttuurin säilymiseen ja kehittämiseen että kulttuurin kuluttamiseen ja kulttuurituotannon syntyyn.

Yliopistoissa ja korkeakouluissa tehdään jo nyt merkittäviä innovaatioita kulttuuriteollisesta näkökulmasta. Perustutkimuksen, soveltavan tutkimuksen ja tasokkaan opetuksen mahdollisuuksia on parannettava kulttuurisen innovaatiovarannon turvaamiseksi. Koulutuksessa on läpäisevästi lisättävä mahdollisuuksia tieteidenvälisyyteen ja monialaiseen osaamiseen.

Peruskoulussa kulttuurin luomiseen ja kuluttamiseen liittyvien tietojen ja taitojen pitää olla mukana läpäisyperiaatteella. Ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakoulutuksessa tutkimus ja aktiivinen tarvekartoitus tuottavat sitä suunnittelu- ja kehittämistietoa, jota tarvitaan sekä kulttuurin että kulttuuriteollisuuden menestymisessä ihmisten osaamisen avulla. Jatko- ja täydennyskoulutuksessa tarvekartoitus on oleellinen asia koko toiminnan suunnittelussa. Oikeanlaisia osajia oikeaan aikaan onnistuu vain koulutusta suunnittelevien ja tuottavien osapuolten hyvällä yhteistyöllä ja eri näkökulmista, esim. tuotantotapojen muuttumisesta, investoinneista, yritysten kehittämisestä ja konvergenssista tehtävien tutkimusten poikkitieteellisellä koordinaatiolla.

Peruskoulutus

Kaikilla koulutuksen asteilla on tärkeää lisätä mahdollisuuksia ja valmiuksia innovatiivisuuteen, koska kulttuurin perusta on luova ja innovatiivinen ihminen. Siksi luovuuden peruskoulutuksesta tulee huolehtia turvaamalla taide- ja taitoaineiden opetus. Sekä ikäluokille yhteisenä että valinnaisena opetussuunnitelmiin sisällytettävän luovuuden peruskoulutuksen tulisi yhdistellä taitoja eri alueilta, kuten audiovisuaalisen alan ja

multimedian taitoja sekä taiteen ja kulttuurin tuntemusta. Myös medialukutaito ja valmiudet mediakritiikkiin ovat tärkeitä kulttuuriteollisuudessa sekä tuottajille että vastaanottajille. Koulutuksessa tulee kiinnittää huomiota siihen, että äidinkielen opetuksen määrällä ja laadulla on suora yhteys suomalaisen kulttuurin olemassaoloon ja kehittämiseen.

Ammatillinen koulutus

Ammatillinen koulutus voidaan kulttuuriteollisuudessa jakaa varsinaisen sisällön tuottamiseen, esim. kuvataiteen tekemiseen tai käsikirjoittamiseen liittyvään koulutuksen ja sisällön tuottamista mahdollistavaan koulutukseen, jota voi olla esim. yrittämiseen tai projektijohtamiseen liittyvä koulutus.

Ammatillisessa koulutuksessa tulee lisätä pitkäjänteistä, myös uusiin toimialoihin liittyvää koulutusta, esim. av-puolen käsikirjoittajakoulutusta, digitaaliseen teknologiaan, vaikkapa ääni- tai animaatiotekniikkaan, liittyvää koulutusta sekä multimediatuotantoon liittyvää sisällöllistä ja teknologian hallintaan liittyvää koulutusta. Tuottajakoulutus on yksi kehitettävistä koulutusmuodoista. Nykyinen koulutus on syytä kartoittaa ja evaluoida sen ja kulttuuriyritysten edellyttämien taitojen vastaavuus. Kaikkea ammatillista koulutusta tulee kehittää yritysten ja oppilaitosten tiiviinä yhteistyönä, jotta koulutetuilla on todelliset työllistymismahdollisuudet alan yrityksissä.

Yliopistoissa ja korkeakouluissa on tärkeää tuottaa sekä kulttuurin perustutkimusta että soveltavaa tutkimusta muun muassa kulttuuriteollisuuden näkökulmasta. Yliopistojen ja korkeakoulujen tarjoamalla koulutuksella tulee turvata itse kulttuurinen osaaminen. Lisäksi kulttuurisektorin koulutus on muita alueita täydentävää ja rikastuttavaa osaamista. Kulttuurisektorin yliopistotasoisella koulutuksella myös turvataan nykyään välttämättömiä taitoja, kuten valmiudet mediakritiikkiin. Erityisesti kulttuuriteollisuuden näkökulmasta on tärkeää kehittää koulutusta, jolla on valmiudet reagoida toimintaympäristön nopeisiin muutoksiin.

Lisä- ja täydennyskoulutus

Perinteinen ammatillinen koulutus ja lisä- tai täydennyskoulutus lähenevät toisiaan myös kulttuurialoilla, kun teknologia kehittyy ja syntyy uusia ammatteja ja toimialoja. Selvimmin tämä muutos näkyy sähköisen viestinnän puolella, kun analogisesta tuotannosta siirrytään digitaaliseen. Uutta osaamista tarvitaan myös muilla kulttuuriteollisuuden aloilla, varsinkin kun esittävässä taiteessa entistä enemmän toimitaan ns. vapaissa ryhmissä, joista Suomessakin on jo muodostunut yrityksiä tai yrittäjämäisesti toimivia yhteisöjä, joiden rahoituksesta merkittävä osuus tulee yksityisiltä rahoittajilta.

Koulutuksen järjestämisessä kannattaa hyödyntää uusia etä- ja ryhmäopetuksen mahdollisuuksia etenkin työelämässä mukana olevien henkilöiden lisä- ja täydennyskoulutuksessa, koska työssä olevien ja esim. pk-yritysten henkilöstön on mahdotonta irrottautua pitkiin koulutusrupeamiin. Työllistymistä ja yritysten työllistämismahdollisuuksia lisää perinteisen oppisopimuskoulutuksen uudistaminen kulttuuriteollisuuden tarpeisiin ja mahdollisuus soveltaa KEKO-tyyppistä koulutusta, jossa

jo ammatillisia valmiuksia omaavia osajia työllistetään yritysten todellisiin kehittämishankkeisiin lisäkoulutuksen ja tutor-ohjauksen avulla.

Kulttuurialoilla tarvitaan sekä ammatillisen koulutuksen että korkeakouluopetuksen yhteydessä ammatinharjoittaja- ja yrittäjävalmiuksiin liittyvää koulutusta, joiden painopisteitä olisivat markkinoinnin ja taloushallinnon koulutus sekä tekijän- ja sopimusoikeudelliset kysymykset. Samoin tulee kaikilla koulutusasteilla lisätä kansainvälistymisen edellytyksiä. Lisäksi pitää kiinnittää huomiota kulttuuriteollisuusyrityksiä palvelevien yritysten ja ammatinharjoittajien, esim. juristien, markkinoijien ja konsulttien, toimialaosaamisen ja valmiuksien kehittämiseen.

Koulutuksessa kannattaa hyödyntää myös yksityisten ja yhtiöiden omistamien koulutuslaitosten osaamista. Koulutuksen sisällön kannalta on oleellista, että käytetään mahdollisimman paljon hyväksi alan käytännön osajien asiantuntemusta, josta on hyviä kokemuksia sekä varsinaisen sisällön että liiketoiminnan kehittämisen osalta. Lisäksi kannattaa huomioida, että sähköisen viestinnän, esim. televisiotoiminnan, pioneerit ovat siirtymässä eläkkeelle ja heidän tietotaitonsa periyttäminen uusille tekijöille on kulttuuriteko.

Jokaisen kulttuuriteollisuuden toimijan ei tietenkään ole mahdollista tai edes tarvitse hallita kaikkea kulttuurin kehittämiseen ja yrittäjyyteen liittyvää osaamista, erikoistuminen ja syvä asiantuntemus korostuvat. Koulutuksella voidaan kuitenkin luoda myös valmiudet ymmärtää toimintaympäristön moninaisuutta ja ottaa huomioon eri näkökulmat omassa toiminnassa. Yhteisen kielen luominen eri osa-alueiden asiantuntijoiden välille on tärkeää ja sen perusta on koulutusjärjestelmässä, joka ei liiaksi karsinoi ja eriytä oppiaineita ja ammattialoja. Rikkaan sisältötuotannon parhaat lähtökohdat ovat työskentelyssä, jossa tekniset taidot ja monipuoliset sisällölliset taidot ja asiantuntemus voidaan yhdistää.

Tekijänoikeus

Perusta ja merkitys

Tekijänoikeuslainsäädännön keskeisenä tavoitteena on edistää henkistä luomistyötä sen eri muodoissa. Tunnustamalla tekijöiden ja esittävien taiteilijoiden oikeuden määrätä teostensa ja esitystensä käytöstä yhteiskunta kannustaa luovaa toimintaa. Kulttuurihyödykkeiden tuotannon ja saatavuuden edellytysten turvaaminen luo pohjaa kansalliselle kulttuurille ja yhteiskunnalliselle kehitykselle.

Viime vuosina tekijänoikeuksien merkitys on korostunut sekä kansallisesti että kansainvälisesti, muun muassa Euroopan unionissa, WIPOssa uusia tekijänoikeussopimuksia koskevien neuvottelujen yhteydessä sekä GATTin Uruguayn neuvottelukierroksella. Tähän on useita syitä: yleinen kehitys on kulkenut palveluja ja aineettomia arvoja tuottavaan suuntaan, tiedon merkitys on lisääntynyt, teknologia kehittyi nopeasti, ja kulttuurin sekä viestintä- ja informaatioteollisuuden monet tuotteet ovat tehokkaasti monistettavissa ja levitettävissä.

Tekijänoikeudet ovat tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden ja yhtä lailla esimerkiksi sisältötuotantoyritysten toimeentulon perusta, koska suojan kohteiden käyttämisestä maksettavat korvaukset muodostavat niiden tuloa. Joissain tilanteissa saattaa kuitenkin syntyä tarve voida käyttää suojan kohteita ilman oikeudenhaltijan nimenomaista lupaa. Tekijänoikeutta onkin laissa rajoitettu sivistyksellisten ja muiden tärkeiden yhteiskunnallisten syiden vuoksi sekä käytännöllisistä syistä.

Suomen tekijänoikeuslaki, kuten edellä mainitut rajoitussäännöksetkin, perustuu kansainvälisiin sopimuksiin. Näihin sopimuksiin on suuri osa maailman valtioista liittynyt. Kansallisten tekijänoikeuslainsäädäntöjen painotukset kuitenkin vaihtelevat, esimerkiksi Yhdysvalloissa näkökulma on taloudellinen hyödynnettävyys, kun taas Euroopassa korostetaan luovuutta ja sisältöä, tekijälle kuuluvaa oikeutta päättää teosten ja esitysten hyväksikäytöstä.

Digitalisoitumisen vaikutukset tekijänoikeuteen

Tekijänoikeuden kohteena on kirjallinen tai taiteellinen teos: suojattu teos on tekijänsä luovan työn omaperäinen tulos. Suojan saamiseksi teoksen tulee ylittää niin sanottu teoskynnys eli ylittää teostasoon. Suomen tekijänoikeuslainsäädäntöä sovelletaan Suomesta peräisin oleviin suojan kohteisiin. Suojan ulottaminen muista maista peräisin oleviin kohteisiin on järjestetty kansainvälisillä sopimuksilla.

Digitaalitekniikan hyödyntäminen ja sen räjähdysmäinen kasvu on muuttanut perinteistä tekijänoikeuskäsitystä. Digitaalisuus ulottuu teosten luomis-, tuotanto- ja jakeluprosesseihin, joiden rajat hämärtyvät. Digitaaliseen muotoon saatettua tekijänoikeudella suojattua materiaalia voidaan yhdistellä esimerkiksi multimediamiaksi sekä muokata ja muuttaa lähes rajattomasti. Lisäksi digitaalista materiaalia voidaan siirtää ja kopioida ilman että sen laatu heikkenee.

Digitaalitekniikka avaa uusia luomisen mahdollisuuksia, mutta sen avulla voidaan myös entistä helpommin kopioida ja siirtää teoksia, mikä näkyy maailmalla muun muassa laajana piraattituotantona ja piraattituotteiden kauppana. Piratismi on Suomen lähialueilla erittäin vakava ongelma. Digitaalinen kehitys on avannut valtateitä myös uudentyyppiselle piratismille. Tekijänoikeudella ja lähioikeuksilla suojatun aineiston laajamittainen digitalisointi verkkolevitykseen edellyttää, että oikeuksien haltijat voivat kontrolloida suojatun digitaalisen aineiston käyttöä ja leviämistä.

Tekijänoikeus on perinteisesti ollut kansainvälinen oikeudenala, joka niveltyy luontevasti tietoyhteiskunnan ja tietotekniikan globaaliin, maailmanlaajuiseen kehittymiseen. Digitaaliseen ympäristöön liittyvät ongelmat eivät siten ole yksittäisten valtioiden ongelmia, vaan ratkaisut on löydettävä kansainvälisen harmonisoinnin ja sopimusten avulla.

Tietoyhteiskunnan kehittämiseen liittyvät kansalliset lainsäädäntöhankkeet ovat sidoksissa EU:n harmonisointitoimiin. Useimmat Suomen lainsäädännön kannalta keskeiset ratkaisut tullaan tekemään yhteisötasolla. Tämä johtuu verkkokäyttöön liittyvien kysymysten globaalista luonteesta ja siitä, että eräät tietoyhteiskunnan kannalta keskeiset osa-alueet (esim. tietokoneohjelmien ja tietokantojen suoja) kuuluvat jo yksinomaiseen yhteisökompetenssiin. EU:n tekijänoikeudellisten tietoyhteiskuntahankkeiden puitteet

puolestaan asetetaan kansainvälisten sopimusten tasolla. Parhaillaan käsiteltävänä on komission vuonna 1997 tekemä ehdotus tietoyhteiskunnan tekijänoikeuksia koskevaksi direktiiviksi. Verkkokaupan pelisääntöjä selvittävä maailmanlaajuinen prosessi on käynnissä useilla foorumeilla. EU:n komissio on antanut sähköisen kaupankäynnin puitteita ja vastuukysymyksiä koskevan direktiiviehdotuksen.

Aktiivisia toimenpiteitä lainsäädännön lisäksi

Tekijänoikeuslainsäädännön uudistamisen tavoitteena tulee olla sen tasapainoinen kehittäminen, jossa otetaan huomioon tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden työn ja kulttuurituotteiden tuotannon taloudelliset edellytykset sekä tiedonvälityksen ja suojatun aineiston käyttäjien edut. Kansallisia lainsäädäntöjä yhtenäistävän kansainvälisen sopimusjärjestelmän kehittäminen on ongelmien ratkaisun peruslähtökohta. Suomi osallistuu aktiivisesti mm. EU:ssa lainsäädäntöjen yhtenäistämiseen ja Maailman henkisen omaisuuden järjestössä WIPOssa tekijänoikeuden kansainvälisen sopimusjärjestelmän kehittämiseen. Myös Maailman kauppajärjestö WTO ja OECD ovat tärkeitä foorumeita.

Tietoyhteiskunnassa lainsäädännön muuttaminen ja kehittäminen ei kuitenkaan ole ainoa ratkaisu ja toimintamalli. Lainsäädännön kehittämisen ollessa verrattain abstrakti valtioiden tasolla tapahtuva prosessi huomiota tulee enenevässä määrin kiinnittää hyvien käytäntöjen muodostamiseen. Digitaalisen ympäristön ja erityisesti verkkoympäristön monimutkaisen alueen toimivuutta voidaan edistää tiedotuksella, opastuksella ja muilla aktiivisilla toimenpiteillä.

Opetusministeriö on käynnistänyt yhdessä tekijänoikeusjärjestöjen kanssa digitaalisen ympäristön erityiskysymyksiin, erityisesti multimediatuotannoissa ja verkkoympäristössä tarvittavien oikeuksien hankkimiseen liittyvän selvitys- ja tiedotustoiminnan. Selvitystoiminnan tavoitteena on tuottaa korkean tason tietämystä erilaisissa digitaalituotannoissa sovellettavista menettelytavoista ja tarvittavista oikeuksista sekä edistää oikeuksien sähköisen hallinnoimisen kehittämistä ja teknisten suojausjärjestelmien käyttöönottoa.

Tietoyhteiskunnan tekijänoikeuksien koko toimintakenttä on globaali. Valtioiden rajat ovat verkkoympäristössä menettäneet merkityksensä. Selvitystoiminta ulottuu toisaalta Euroopan laajuiseen ja toisaalta maailmanlaajuiseen tasoon. Tietämyksen kehittämällä pyritään vaikuttamaan sekä politiikan muodostamisessa tarvittavaan tietämyspohjaan että tarjoamaan kaikille alan toimijoille markkinoiden ja oikeudellisten ja taloudellisten suhteiden kehityksen hallinnassa tarvittavaa tietoa.

Kulttuuriyrittäjyys

Kulttuuriteollisuus on tulevaisuuden kasvuala sekä yrittämisen että työllistymisen kannalta. Kulttuuriteollisuus ja sisältötuotanto ovat kaikissa tuotannon vaiheissa tyypillisesti luovaa ihmistyötä tarvitsevaa toimintaa. Kulttuuriteollisuuden ja sisältötuotannon markkinat ovat

kansainväliset, jolloin näille alueille rakentuva menestyvä yritystoiminta on jatkossa kansantaloudellisesti merkittävää, kestävästi kehittyvää ja edelleen kasvavaa. Kulttuuriyrittäjyyden kehittämisessä tarvitaan alkuvaiheessa myös julkista panostusta, mutta panostus on nähtävä investointina, joka kohtuullisen nopeasti tuottaa panoksen moninkertaisena takaisin.

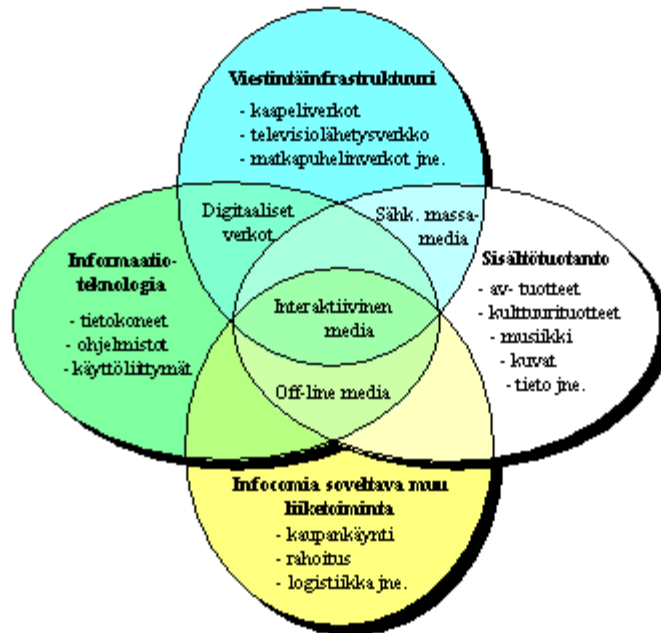
Kulttuuriteollisuus on tulevaisuudessa kasvava työllistäjä. Uusimpien saatavissa olevien selvitysten mukaan Suomessa toimi vuonna 1995 noin 13 600 yritystä, jotka edustivat kulttuuriteollisuutta. Tämä on 7,2 % Suomessa vuonna 1995 toimineista 189 500 elinkeinoverovelvollisesta yrityksestä. Kulttuuriteollisuuden yritysten yhteenlaskettu liikevaihto oli noin 48 miljardia markkaa. Yhteensä kulttuuriteollisuuden yritykset työllistivät kokovuosityöllisiksi muunnettuna yli 66 000 henkilöä, jolle maksettiin palkkoja noin 8,7 miljardia markkaa. Kulttuuriteollisuuden yritykset ovat verrattain pieniä niin liikevaihtojen kuin henkilöstömäärienkin perusteella. Vuonna 1995 kulttuuriteollisuuden yrityksistä peräti 83 % työllisti enintään neljä henkilöä ja lähes kolmanneksella yrityksistä liikevaihto jäi enintään 199 000 markkaan.

Kulttuuriteollisuuden yrittäjyyttä koskevat luvut perustuvat Tilastokeskuksen *yritysrekisteriin*, jonka pohjalta tarkasteltiin kulttuurisektorilla toimivien yritysten määrää, liikevaihtoa sekä kulttuurin parissa työskentelevien henkilöiden lukumäärää niillä toimialoilla, jotka valittiin edustamaan kulttuuriteollisuutta. Huomionarvoista on, että yritysrekisterissä toimiala määräytyy yrityksen verottajalle ilmoittaman toimialan perusteella. Esimerkiksi monia uusia sisältötuotantoa tekeviä yrityksiä ei näissä tilastoissa ole luokiteltu kulttuuriteollisuusyrityksiksi, vaikka ne tässä raportissa määritellyssä muodossa sitä ovat.

Sisältötuotanto-, viestintäinfrastruktuuri- ja informaatioteknologiatoimialat ovat digitalisoitumisen myötä lähenemässä toisiaan. Uutta yhdyntävää toimialakokonaisuutta kutsutaan infocom-klusteriksi. Toimialakokonaisuutta hyödyntävät useat muutkin toimialat, esimerkiksi kauppa-, teollisuus-, rahoitus-, vakuutus-, matkailu- ja kuljetusalan yritykset.

Infocom-klusterin liikevaihto oli Suomen markkinoilla vuonna 1997 noin 50 miljardia markkaa. Infocomin merkittäviä toimijoita ovat mediayritykset, kustantamot ja sisällöntuottajat, tietoliikennetekniikka- ja matkapuhelintoimittajat, tietotekniikka- ja ohjelmistotalot sekä tele- ja televisiokanavaoperaattorit. Infocomin liikevaihdon arvioidaan kasvavan yli 15 % vuodessa seuraavan viiden vuoden periodilla. Vuonna 1997 liikevaihto kasvoi yli 20 %.

SISU - tavoitteet

- Kehittää suomalaisesta sisältöteollisuudesta kansainvälisesti kilpailukykyinen toimiala

(Kuva: infocom-klusteri (F&L Management Services Oy: Sisältötuotannon kilpailukyvyyn kehittäminen, osa 2, 1998)

(Kuva: Infocom-klusteri [F&L Management Services Oy: Sisältötuotannon kilpailukyvyyn kehittäminen, osa 2, 1998])

Julkisen sektorin rooli kulttuuriyrittäjyyden kehittämisessä on koko kulttuurisektorin toimintaedellytysten kehittäminen esim. yritysten kehittämispalvelujen, koulutuksen ja konsultointipalvelujen avulla, kun taas vastuu yksityisen yrityksen liiketoiminnan kehittämisestä ja menestymisestä on yrityksellä itsellään. Julkisen sektorin kannattaa luoda kulttuuri- ja sisältöteollisuuden yritystoiminnan edistämisen ohjelma, joka kokoaa yhteen eri hallinnonalojen toimijoita ja hankkeita ja järkeistää ne siten, että yrittäjien ja yritysten kehittyminen mahdollistuu. Koordinoinnilla tulee varmistaa, etteivät eri hallinnonalojen toimenpiteet tee toisiaan merkityksettömiksi. Esimerkiksi työvoimapolitiisilla ratkaisulla voidaan edistää tai estää joustavia työmahdollisuuksia ja yritysten osallistumista erilaisiin verkostoihin tai kansainvälisiin yhteishankkeisiin, joissa tarvitaan mm. projektityön osaajia.

Suomalaisen kulttuurin julkinen tuki ja kulttuuriteollisten yritysten kehittäminen ovat eri asioita. Niiden välille ei synny ristiriitaa, jos käydään kunnollinen arvokeskustelu siitä, miten veromarkkoja suunnataan toisaalta kansallisesti merkittävään, säilytettäväksi ja kehitettäväksi haluttavaan kulttuuriin ja toisaalta kulttuuriteollisuuden syntyvien, jatkossa itse kannattavien, työllistävien ja kansainvälistyvien kulttuuriteollisten yritysten toimintaedellytysten rakentamiseen. Kulttuurin tuki on pohjana luovien ideoiden ja niiden

kehittämisen vaiheissa, mutta kulttuuriteollisuuden yritystoiminta on, ja sen on menestyäkseen oltava, muuhun yritystoimintaan täysin verrattavaa toimintaa.

Kulttuuriyrittämisen toimintaedellytysten kannalta merkittäviä ovat yrittämiseen ja työllisyyteen vaikuttavat ratkaisut, kuten tekijänoikeuslainsäädäntö, pk-yritysten kehittäminen, työsuhteen ehdot ja työllisyyskoulutus. Eri hallinnonalojen päätöksenteossa tulee ottaa huomioon kulttuurituotannon kehittäminen ja lisätä yritysten mahdollisuuksia kehittyä immateriaalisilla tuotteilla käytävässä kaupassa ja lisääntyvässä sähköisessä kaupassa edistämällä suurten ja pienten yritysten verkostoitumista ja yhteistyötä. Kulttuurituotteiden saatavuuden ja jakelun turvaamiseksi myös radio- ja TV-verkkojen digitalisoitumiseen tulee panostaa. Tämä vaikuttaa suoraan suomalaisten yritysten mahdollisuuksiin toimia huipputeknologiaa hyväksikäyttävien yritysten kärkekartissa.

Kulttuurituotteiden demokraattisen saatavuuden ja toisaalta kulttuurin alueella työskentelevien toimeentulon kannalta on tärkeää, ettei jatkossa suurin ja vähän pienemmin päätöksiin vaikeuteta kulttuurituotteiden saatavuutta. Esimerkiksi kirjaa ja sähköisiä tallenteita kohdellaan arvonlisäverollisesti eri tavoin. Arvonlisäverokohtelun muutos ei ole mahdollinen vain Suomen omin päätöksiin, siksi Suomen kannattaa aktiivisesti toimia EU:n arvonlisädirektiivin muuttamiseksi, joka on käytännön toimintaa kulttuuriteollisuuden toimintaedellytysten parantamiseksi. Taiteilijoiden töiden jakelukanavat kehittyvät ja muuttuvat, samoin esittävän taiteen mahdollisuudet saada lisäyleisöjä ja -tuloja esim. sähköisten tallenteiden avulla. Siksi mm. verotusmuotoja kehitettäessä ja muissa toimintaedellytyksiin vaikuttavissa ratkaisuissa pitää huomioida koko kulttuurin toimintakenttä ja arvoketju tai -ympyrä.

Kulttuuriteollisuuden käsityöläisyys

Kulttuuriteollisuuden eri alojen käsityöläisyys tulee ottaa huomioon julkisen sektorin päätöksenteossa. Ammatinharjoittajien asema kulttuurisektorilla on turvattava. Itse itsensä työllistävä kulttuuritoiminta on tulevaisuudessa monen kulttuurialan toimijan elinkeino. Ammatinharjoittamisen onnistumisen edellytyksiä on verkostoitumisen ja projektityyppisen työskentelyn mahdollistaminen siten, ettei vanhentunut lainsäädäntö estä joustavaa toimintaa. Esimerkiksi EU-hankkeissa sallitaan huomattavasti joustavammat toteuttajayhteenliittymät kuin suomalaisessa nykykäytännössä. On päätettävä kumpi on tärkeämpää: pelätä väärinkäytöksiä, jotka voidaan estää kunnollisella seurannalla, vai edistää joustavaa yhteistoimintaa, jonka avulla saavutetaan pysyviä hyviä tuloksia.

Kulttuuriosuuskunnat ovat uudelleen löydetty työllistymisen muoto myös kulttuuriteollisuudessa. Ne kokoavat yhteen eri taide- ja kulttuurialojen ammattilaisia, jotka myyvät omaa asiantuntijuuttaan asiakkaiden käyttöön esimerkiksi erilaisiin tilaisuuksiin, projekteihin ja muihin asiakkaiden tarpeisiin. Osuuskunta huolehtii keskitetysti työnantaja- ja työntekijäpalveluista ja toimistotyöstä, jolloin yksittäisen ammattilaisen on helpompi keskittyä omaan ydinosaamiseensa. Osuuskunta voi toimia myös oppimisympäristönä, jos ammatinharjoittaja haluaa siirtyä yrittäjäksi.

Ammatinharjoittajan tai käsityöläisen toimintaedellytyksiä voidaan lisätä myös toimitiloja rakentamalla tai saneeraamalla sekä varaamalla rakennettaviin keskuksiin ja kauppapaikkoihin tiloja kulttuurikäsityöläisille, joiden toiminta elävöittää ympäristöä ja jotka houkuttelevat asiakkaita myös muihin yrityksiin.

Oleellista on oivaltaa, etteivät kaikki ole halukkaita tai sovi yrittäjiksi. Yhteiskunnalliselta ja inhimilliseltä kannalta katsottuna itse itsensä elättävä ammatinharjoittaja tai käsityöläinen on kuitenkin hyvä vaihtoehto. Monenlaisia mahdollisuuksia kannattaa kehittää ja rakentaa. Taideoiltoja valmistuvien halua yrittää ja työllistyä suuriin ja pieniin kulttuuriteollisuuden yrityksiin täytyy myös vahvistaa asennekasvatuksella, jotta he eivät tuntisi menettävänsä luovan taiteilijan identiteettiään toimimalla toisen palveluksessa.

Kulttuuriyrittäjäshautomot

Yrittäjäshautomot on käytännössä todettu hyväksi yritysten kehittämisen vauhdittajiksi ja merkittävän tehokkaiksi työpaikkojen synnyttäjiksi. Yrittäjäshautomoon hyväksytään perustettavia tai vastaperustettuja yrityksiä, joilla on perusteiltaan kantava liikeidea ja näkemystä ja mahdollisuuksia sen toteuttamiseen. Shautomo tarjoaa yritykselle hyvin kohtuuhintaiset tilat, erilaisia kehittämisspalveluja, mm. koulutusta, sekä erilaisia välineitä joko sopimukseen kuuluvina tai kohtuulliseen hintaan. Yrityksillä on myös mahdollisuus saada yritystukiin kuuluvaa shautomotukea. Monet yrittäjäshautomot toimivat Suomessa korkeakoulujen, ammatillisten oppilaitosten tai teollisuus- ja teknologiakeskusten yhteydessä.

Uusia kulttuuriteollisuusyrityksiä syntyy ammatinharjoittajan halusta järjeistää ja laajentaa toimintaansa. Yrittäjäshautomo on hyvä keino kehittää kulttuurisektorin sopeutumista muuttuvaan toimintaympäristöön. Yrittäjäshautomotoimintaa kehitettäessä kulttuuriteollisen yrittämisen monipuolisuus ja työllistämisaikutukset puoltavat joko kokonaan kulttuuriteollisuuteen painottuvien shautomoiden synnyttämistä tai esimerkiksi teknologiashautomotissa kulttuuriteollisuuden eri alueiden tuomien lisäarvojen takia myös kulttuuriteollisuusyritysten hakemista ja hyväksymistä näihin shautomoihin.

Kulttuuriteollisuus työllistäjänä

Yrittäjyyden ohella kulttuuriteollisuuden työllistävää volyyymiä pitää tarkastella koko kulttuurin toimialoilla tai kulttuuriammateissa toimivien henkilöiden määrien perusteella. Vuonna 1995 kulttuuriteollisuudeksi luettavat toimialat työllistivät Suomessa yhteensä lähes 86 000 henkilöä. Tämä on noin 4,4 % koko työllisestä työvoimasta. Merkittävimpiä yksittäisiä työllistäjiä kulttuuriteollisuuden kentässä olivat toimiala kirjastot ja arkistot, radio- ja televisiotointa sekä muu kuin kirjojen painamiseen liittyvä painotoiminta. Merkittävä työllistävä vaikutus oli myös urheiluun liittyvillä toimialoilla. Kulttuuriteollisuuden ammateissa puolestaan työskenteli vuonna 1995 noin 82 000 henkilöä, joka on 4,3 % koko työllisestä työvoimasta. Suurimpia ammattikuntia olivat huonekalu- ja sisustuspuusepät, sanomalehtien toimittajat, latojat sekä muusikot.

Työllisyyttä kulttuurin toimialoilla ja ammateissa koskevat luvut ovat vuodelta 1995, jolloin suoritettiin viimeisin väestölaskenta. Uudempia väestölaskentaan perustuvia kokonaistilastoja kulttuuriteollisuudesta ei siis ole saatavilla. Myöskään aikaisempia vuosia koskevia vertailukelpoisia lukuja ei ole tarjolla. Kulttuuriteollisuuden volyymia koskevia lukuja tarkasteltaessa on huomioitava, että käytössä on ollut laaja määritelmä kulttuurisektorista ja lukuihin sisältyvät perinteisesti taidetoimialoiksi luettujen kulttuurisektorin alojen lisäksi muun muassa kulttuuriin liittyvien tuotteiden ja palvelujen tukku- ja vähittäiskauppa, rahapeli- ja vedonlyöntipalvelut sekä liikunta- ja urheilutoiminta. Laajakaan näkökulma ei kuitenkaan anna kattavaa kuvaa kulttuuriteollisuuden työllistäväydestä, sillä esimerkiksi freelance-, produktio- ja harrastusluonteinen työ eivät näy tilastoissa, vaikka ns. kolmas sektori on kulttuuriteollisestikin kohtuullisen merkittävä työllistäjä.

Toimeentuloturvaa koskevaa lainsäädäntöä tulee selventää taiteilija-yrittäjien näkökulmasta. Tärkeitä ratkaistavia kysymyksiä ovat muun muassa taiteilijan työttömyysturvan ja työllisyyden rajankäynti eli se milloin taiteilijan katsotaan työllistyvän omassa työssään ja milloin työ katsotaan sivutoimiseksi.

Julkisen sektorin on toimillaan edistettävä työpaikkojen syntymistä kulttuurituotantoon ja kulttuurituotteilla käytävään kauppaan. Tämä tarkoittaa koko kulttuuriteollisuuden ja sen toimialojen toimintaedellytysten turvaamista mm. painottamalla julkisten kehittämistukien ja palveluiden suuntaamista kehittyville ja työllistäville toimialoille ja varmistamalla yksityisen rahoittajan kiinnostus ja halu sijoittaa kulttuuriteollisiin yrityksiin.

Rahoitus

Kulttuurin julkinen tuki

Kulttuuritoimintaa, taidetta ja myös kulttuuriteollista toimintaa rahoitetaan osittain julkisilla tuilla ja avustuksilla. Suoria kulttuuritukia ja avustuksia jakavat opetusministeriö, taiteen keskustoimikunta, valtion taidetoimikunnat sekä alueelliset taidetoimikunnat. Tämän lisäksi kulttuurille ohjautuu rahoitustukea kuntien ja kuntayhtymien kulttuuritoimen kautta. Kulttuurin toimijat saavat rahaa myös säätiöiden jakamista apurahoista ja erilaisista taiteen rahapalkinnoista. Nämä perinteiset taiteen ja kulttuurin tukimuodot ovat keskeinen luovuuden ja kulttuurilaitosten ylläpitämisen ja kehittämisen edellytys ja kulttuuriteollisuuden innovaatioiden perusvaranto. Kulttuuriteollisuuden arvoketjun toimivuuden kannalta on kuitenkin tärkeää kartoittaa ja ratkaista arvoketjussa mahdollisesti olevat rahoitukselliset aukot.

Taiteilijatuena lisäksi kulttuurisektorin toimija voi hakea julkista tukea EU:n rakennerahastoista ja ohjelmista sekä suoraan että eri ministeriöiden kautta. Suomen elokuvasäätiö SES myöntää pitkille ja lyhytelokuville sekä draama- ja dokumenttituotannolle tuotantotukea sekä elokuvateatteri-, maahantuonti-, esitys-, videolevitys, kulttuurivienti- ja festivaalitukea. Elokuvasäätiön tukipolitiikassa keskitytään jatkossa sellaisten tuotantojen tukemiseen, joilla on sekä kotimaiset että kansainvälisen menestymisen mahdollisuudet. Useimmiten tämä tarkoittaa sitä, että tuotannon takana on hyvin toimiva tuotantoyritys, joka hallitsee sekä elokuvan tekemisen että liiketoiminnan. Valitun strategian on erittäin hyvin osoittanut oikeaksi vuonna 1998 alkanut ja tänä vuonna

jatkunut suomalaisen elokuvan menestys, jossa hyvä luova idea, taiteellisesti kunnianhimoinen toteutus ja yleisön ymmärtäminen yhdistyy ammattitaitoiseen tuotantoon.

Tekijänoikeus- ja muut korvaukset

Audiovisuaalisen viestintäkulttuurin edistämiskeskus AVEK rahoittaa sisällön luomista ja kehittämistä, esimerkiksi käsikirjoitusten tekemistä, sekä luovien tekijöiden koulutusta, tutkimustoimintaa, osallistumista alan festivaaleille ja kontaktien luomista Eurooppaan. AVEK saa pääosan rahastaan ns. tyhjäkasettimaksuista eli AVEK:in tuki ei ole julkista tukea.

Esittävän säveltaiteen edistämiskeskus ESEK tukee AVEK:ia vastaavasti äänitetuotantoa, elävän musiikin tilaisuuksia, videoita, alan koulutusta ja ammattikirjallisuutta sekä musiikkivientiä yhdessä opetusministeriön ja ulkoministeriön kanssa. LUSEK taas nimensä mukaisesti tukee luovaa sävellystoimintaa.

Taiteilijoiden ja tekijöiden sekä yritysten tuloa ovat myös Kopioston, Teoston ja Kuvaston ja Tuotos ry:n jakamat tekijänoikeuskorvaukset tekijöille ja oikeudenhaltijoille. Nämäkään korvaukset eivät siis ole julkista tukea, vaan korvausta kulttuurituotteiden käytöstä.

Yritystoiminnan julkiset rahoitusmuodot

Pk-yritystoimintaa rahoittavat Suomessa lähinnä kauppa- ja teollisuusministeriö, työministeriö, TEKES (Teknologian kehittämiskeskus), Sitra (Suomen itsenäisyyden juhlarahasto) ja Finnvera Oyj.

Kauppa- ja teollisuusministeriö rahoittaa yritystukilain ja sovitun työnjaon mukaisesti nimenomaan yritystoiminnan kehittämistä. Yleensä KTM:n tuet eivät erillisprojekteja lukuun ottamatta ole toimialasidonnaisia. Rahoituksen saamisen kriteerinä on yritystoiminnan aito kehittämishalu ja menestymisen mahdollisuus. Rahoituksen saamisen kannalta onkin oleellista tunnistaa, onko kyseessä yritystoiminta vai kulttuurihanke.

Pk-yrittäjille suunnatut kauppa- ja teollisuusministeriön tukimuodot ovat yritysten kehittämistuki, kansainvälistymistuki, investointituki ja toimintaympäristötuki sekä erilaiset julkisesti osarahoitetut konsultointi-, koulutus- ja neuvontapalvelut. Yritystuet eivät ole toimintatukea vaan ne on tarkoitettu yritystoiminnan kehittämiseen. Kaikkein KTM:n rahoitukseen liittyy yrittäjän omarahoitusosuus, myös sellaisiin, joissa yhtenä osarahoittaja toimii EU. Lisäksi on olemassa erilaisia alkavien ja toimivien yritysten kehittämissuunnitelmien tukimuotoja, kuten Sisältötuotantoprojekti ja jo aiemmin mainittu kehittämissuunnitelman kehittäminen KEKO. Koko yritystukilain tukivalikoimaa voidaan käyttää kulttuuriyritystoimintaan, kun kyseessä on yritystukilain edellytykset täyttävä yritystoiminta.

TEKES:in rahoitusmuodot ovat tuotekehitysavustus, -laina ja -pääomalaina. TEKES:in rahoitus kohdistuu kulttuuriteollisuuden osalta lähinnä digitaalisen sisältötuotannon alueelle. Rahoituskriteeristössä painotetaan teknologiapohjaisen tuotekehityksen innovatiivisuutta ja sen liiketoiminnallista potentiaalia.

Sitran tuotteita ovat oman pääoman ehtoiset sijoitukset, vaihtovelkakirjalainat, pääomalainat, yritysten siemenrahoitus sekä kehittämis- ja kansainvälisten kontaktien neuvonta. Riskirahoitus eli oman pääoman ehtoinen rahoitus tarkoittaa rahoittajan, Sitran, tulemistakin mukaan yritykseen osaomistajaksi ja osallistumista liiketoiminnan kehittämiseen. Sijoituksia tehdään kannattavaan liiketoimintaan, joka tuottaa rahoitusosuuden aikanaan takaisin.

Yritysten EU-rahoitus haetaan pääosin eri ministeriöiden ja toimijoiden omista tai yhteisistä EU-ohjelmista. Rahoitus on pääosin samantyyppisiä kuin kotimainen yritysrahoitus. Poikkeuksia ovat jotkut 100 %:set tuet, joissa yrityksiltä ei vaadita omaa rahoitusosuutta. Agenda 2000 eli EU:n uusi toimintakausi muuttaa EU-rahoituksen ja tukien luonnetta ja toimintamallia. Suuri osa Agenda 2000:ta koskevista päätöksistä on vielä tekemättä.

Työministeriö rahoittaa yritystoimintaa alkaville yrittäjille tarkoitetulla starttirahalla ja tukee yritysten kehittämistä järjestämällä työvoimapolitiittista koulutusta. Koulutusta järjestetään sekä työttömille työnhakijoille heidän osaamisensa ja ammattitaitonsa kehittämiseksi että yrityksissä työskenteleville ammattitaidon säilyttämiseksi ja kehittämiseksi. Yritykset maksavat 30 - 75 %:a omien työntekijöidensä ammattitaitoa ja kehittämistä edistävästä koulutuksesta, joka suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä työvoimaviranomaisten kanssa.

Pk-yritystoimintaa edistävät myös kunnat esim. osallistumalla uusyrityskeskusten tai TE-keskusten toimintaan sekä läänit mm. koulutuksen avulla, lähinnä mahdollistamalla yksittäisten henkilöiden uudelleen- tai täydennyskoulutusta.

Yritystoiminnan yksityinen rahoitus

Yksityinen rahoittaja ei perinteisesti ole ollut kovin kiinnostunut kulttuuriteollisuuden, ainakaan kulttuuriteollisuuden pk-yritysten, rahoittamisesta. Perussyy on ilmeisesti, ettei varsinaista kulttuuritoimintaa ja kulttuuriteollisuutta ole nähty erillisinä asioina. Vanhin kulttuurin yksityinen rahoitusmuoto on mesenaattitoiminta, jota edelleen on olemassa. Toisaalta kulttuuria ovat rahoittaneet ja rahoittavat esim. kustantajat, jotka bestsellereitä myymällä pystyvät kustantamaan mm. hyvin vähän myyvää, usein korkeakulttuuriin luettavaa kirjallisuutta.

Kulttuuriteollisuuden ja sisältötuotannon kehittymisen kannalta on oleellista, että alalle syntyy yksityisvetoista toimialaerikoistunutta pääomasijoitustoimintaa. Tämä edellyttää rahoittajien tutustuttamista toimialan mahdollisuuksiin ja kasvunäkymiin ja toisaalta alan yritysten perehtymistä pääomasijoittamiseen ja myös muihin rahoitusinstrumentteihin, koska yritystoiminnan eri vaiheissa tarvitaan erilaisia rahoitusratkaisuja. Pääomasijoitusyrityksiä synnyttäessä myös julkinen hallinto voi vauhdittaa kehitystä tulella vähemmistöosakkaana mukaan pääomasijoitusyrityksiä perustettaessa.

Yksityiset yritykset ovat suoraan tai välillisesti osallistuneet kulttuurituotannon rahoittamiseen osallistumalla erilaisiin kampanjatyyppeihin toimintoihin, esim. suomalaisen designin kehittämiseen, maailmannäyttelyiden paviljonkien suunnitteluun ja rakentamiseen sekä viennin edistämisen tueksi rakennettujen esitysten tai sähköisten tallenteiden tuottamiseen.

Nykyään yritykset rahoittavat kulttuuria myös sponsoroimalla. Urheilun sponsorointi on jo itsestään selvää, uudempaa on esim. oopperan ja konserttitoiminnan tai taidenäyttelytoiminnan tukeminen, joka on osa sponsoriyrityksen imagomainontaa ja yrityskuvan luomista. Sponsoroinnista ollaan monta eri mieltä, mutta varmasti sitä jatketaan ja sen merkitys korostuu entisestään julkisten tukien kaventuessa. Eräänlaisena yksityisenä rahoituspanoksena voidaan pitää myös sitä, että suurten yritysten, esim. Nokian, mukana olo erilaisissa kulttuuritilaisuuksissa vaikuttaa myös yleisömäärien lisääntymiseen, kun tapahtumia markkinoidaan ja ne saavat lisää julkisuutta.

Yksityisten yritysten rahoituksen markkamääräisesti suurin muoto on taiteen ostaminen, johon käytettiin vuonna 1996 noin 23,2 milj. markkaa, eli 63 % yksityisen rahoituksen määrästä. Sponsorointiin käytettiin samana vuonna 6,6 milj. markkaa, eli 18 % kokonaismäärästä. Asiakas- ja henkilöstölahjoiksi kulttuurituotteita hankittiin noin 6 miljoonalla markalla. Taidetta tuettiin jonkun verran myös säätiöille tehdyillä rahalahjoituksilla, mutta niiden osuus on koko ajan pienentynyt. Eniten rahaa käyttivät rahoitusalan yritykset, aiemmin ykkössija oli teollisuudella.

Vuonna 1996 yritysten taiteisiin käyttämästä rahasta kaksi kolmasosaa, 24,1 miljoonaa markkaa, käytettiin kuvataiteisiin ja seuraavaksi suurin rahansaaja on säveltaide. Yhteensä nämä kaksi saavat 82 % kaikesta yritysten käyttämästä rahasta. Vähiten rahaa sai tanssitaide, jolle ohjautui 0,3 % kokonaissummasta.

Kulttuuriyritystoiminnan rahoituksen ongelmia

Kulttuuriteollisuudessa yritystoiminnan lähtökohdan tulee olla, että yrityksen tuotteille on kysyntää, joka ylittää tuotannon kustannukset. Aloittava yritys tarvitsee sen liikeideaan uskovia rahoittajia, jotka tekevät toiminnan käynnistämisen mahdolliseksi. Kulttuurisektorilla toimivan yrityksen on usein vaikea "myydä" itseään ja/tai tuotettaan rahoittajille, koska rahoittajat ja taiteilijat kohtaavat toisensa harvoin ja kulttuuriyrittäjäyys on Suomessa verrattain uusi asia. Kielteiset asenteet ja yhteisen kielen puuttuminen vaikeuttavat tutustumista, rahoittaja ei tunne kulttuurisektoria ja taiteilija pitää yritystoimintaa likaisena puuhana.

Nyt asenteet ovat tosin vankasti muuttumassa, nuori taiteilijapolvi pitää yrittämistä ja yrityksen rahoituspohjan hyvää kuntoa luontevana edellytyksenä toteuttaa "omia juttuja" ja rahoittaja näkee kulttuuriteollisuuden mahdollisuudet mm. maailman nopeimmin kasvaviin toimialoihin kuuluvan sisältöteollisuuden näkökulmasta vaikkapa menestyselokuvina. Esimerkiksi pääomasijoitusten osuus ulkopuolisesta rahoituksesta on kulttuurisen sisältötuotannon sektorilla ollut tähän mennessä vähäinen. Samoin pankkien ja muiden rahoituslaitosten kiinnostus kulttuuriteollisuuteen yleensäkin. Pääomasijoitusten osuudet tulevat kuitenkin kasvamaan, mikäli sisältötuotanto ja koko kulttuuriteollisuus kasvaa odotusten mukaisesti ja Suomessa syntyy nykyelokuvan kaltaista menestystä. Myös pankkien ja muiden rahoituslaitosten kiinnostus on heräämässä.

Yksityisen rahoittajan perusvaikeus on, ettei kulttuuriteollisuuden toimialoja tunneta eikä sopivia kriteerejä kulttuurisisältöisen liiketoiminnan arvioimiseksi löydetä ja osata. Taiteilijat taas pelkäävät kaupallistumisen myötä menettävänsä luovan työn vapauden ja taiteilijaidentiteettinsä. Kulttuuriteolliseen strategiaan ja kulttuuriteollisen toiminnan

edistämiseen kannattaa liittää laaja kulttuuriteollisuuden mahdollisuuksien esittely rahoittajille samoin kuin taiteilijoiden vakuuttaminen siitä, ettei osaava rahoittaja puutu korkeatasoiseen substanssiin vaan etsii juuri sellaista ja kykenee auttamaan liiketoiminnan kehittämistä taiteilijan työtä tukevaksi.

Kulttuuriteollisuuden julkisen rahoituksen ongelmana on, että yritysten kehittämis- ja rahoituspalvelut on alun perin suunniteltu perinteisten alojen teollisuusyrityksille, palveluyrityksetkin ovat niiden kannalta olleet olemassa vasta muutamia vuosia. Pk-yrityksille suunnattua julkista rahoitusta hakevat tällä hetkellä eniten kansainvälisten yhteistuotantoja ja TV-sarjatuotantoja tekevät elokuva- ja TV-tuotantoyritykset tai sellaiset kulttuurialan yritykset, joiden toiminnassa uusi teknologia on olennaisessa asemassa. Perinteiset design-yritykset ovat osanneet hyödyntää investointi- ja tuotekehitysrahoitusta; lisäksi mm. käsiteollisuusyrityksille on rakennettu omia palveluja. Kulttuuriteollisuus on kuitenkin kasvuala, siksi kulttuuriteollisuuden toimialaosaamista pitää lisätä esim. TE-keskuksissa, jotta kulttuuriteollista yritystoimintaa pystytään arvioimaan myös tulevaisuuden näkökulmasta. Kehittämistuotteita ja palveluja voidaan myös soveltaa kulttuuriteollisuuden tarpeisiin, kuten käsityöyrittämisen palvelut osoittavat.

Kulttuurin ja kulttuuriteollisuuden kehittäminen

Kulttuuriteollisessa yhteiskunnassa kulttuuriset oikeudet ovat kansalaisuuden keskeinen ehto. Tällaisia ovat perinteiset oikeudet, kuten ilmaisun vapaus sekä oikeus tietoon, sivistykseen ja koulutukseen. Kulttuuripolitiikan yhteiskunnalliseksi perusteluksi on usein esitetty kulttuurin saatavuus. Yhteiskunnan monimutkaistuessa passiiviset oikeudet eivät kuitenkaan riitä, vaan keskeiseksi kysymykseksi nousevat kansalaisten reaaliset mahdollisuudet ja taidot.

Kansalaisten kulttuuriset oikeudet määräytyvät sen mukaan, onko heillä mahdollisuus olla mukana ja osallistua yhteisölliseen merkitysten tuottamiseen. Valta muodostuu postkolonialistiseksi symbolien vallaksi. Uusi virtuaalinen maailma luo uuden ulottuvuuden yhteisön ja maailman määrittelemiseksi ja uudelleen luomiseksi. Virtuaalinen merkityksenanto määrittelee enenevästi myös fyysistä todellisuutta, koska fyysistä todellisuutta koskeva keskustelu ja merkitysten vaihdanta tapahtuu enenevästi virtuaalitodellisuuden kautta, dialogissa sen kanssa.

Kulttuuriteollisessa yhteiskunnassa on demokratian näkökulmasta tärkeää toteuttaa:

- Kulttuuripalvelujen alueellinen kattavuus
- Tekninen infrastruktuuri: fyysinen pääsy verkkoihin ja erilaisiin teknisiin sovelluksiin
- Sisällöllinen infrastruktuuri: tietopalvelut, metadata, evaluointi ja mediakritiikki
- Kulttuuristen merkitysten saatavuus ja merkitysten ymmärtäminen
- Kulttuuristen merkitysten tuottaminen: merkitysten luomisen taidot ja välineet, mahdollisuus olla mukana yhteisön merkitysten vaihdannassa
- Symbolidemokratia: mahdollisuus osallistua symbolituotannon valtarakenteiden kontrolliin

Julkinen rahoitus- ja kehittämistuki kohdistuu perinteisesti kulttuuriteollisuuden arvoketjun alku- ja loppupäihin. Arvoketjun alkupäässä oleva taiteilijan luova teko on erilaisten apurahajärjestelmien ja tukimuotojen piirissä. Yhteiskunta tukee myös luovuutta tuottavaa koulutusta. Kun luova teko tuotteistetaan, se siirtyy epäpyhäksi koetun talouden alueelle.

Toisaalta kulttuuriteollisuuden loppupäässä tuetaan myös kulttuurin ja taiteen vastaanottajaa ja kuluttajaa. Esimerkiksi kirjastolaitos on kokonaisuudessaan saatavuutta edistävä jakelujärjestelmä. Kirjastolaitos edustaa yksilön oikeutta tietää tiedosta ja kulttuurin merkityksenannosta. Se on yhteisöllistä kulttuurista metadataa yksilöllisen orientaation ja yksilöllisen merkityksenannon pohjaksi. Samoin julkinen tuki teatterien, orkesterien ja museoiden verkostolle määrittyy demokraattisesta saatavuudesta käsin. Tämän tuen lähtökohtana on ajatus kulttuurisesta tasa-arvosta. Taiteen ja kulttuurin saatavuus on ollut demokraattisen kulttuuripolitiikan lähtökohta.

Kulttuuripolitiikan yhteiskunnallisena perusteluna ovat olleet diversiteetti ja demokratia. Kulttuurista diversiteettia on haluttu tukea yhteisöllisenä innovaatioresurssina ja yhteisöllisten koodien ja hahmottamisen välineenä. Kulttuurista demokratiaa taas on haluttu tukea kansalaisten tasa-arvoisen kulttuuristen merkitysten saatavuuden näkökulmasta. Luova teko on arvoketjun alussa ja jakelu sen lopussa. Kulttuuriteollisessa yhteisössä demokratian toteutuminen edellyttää kuitenkin koko arvoympyrän toimivuutta. Jos tietoisuus kulttuurisesta tuotteesta ei saavuta vastaanottajaa markkinoinnin kautta, diversiteetti ei muutu demokratiaksi eikä kohtaa vastaanottajaa. Kulttuuriteollisen infrastruktuurin luomisessa julkisen kulttuuripolitiikan haasteeksi nouseekin koko arvoympyrän toimivuus ja herkkyys tunnistaa erilaisia tarpeita tuottaa ja vastaanottaa kulttuuria. Julkisen sektorin on huolehdittava kulttuuriteollisuuden diversiteetistä, sisältöjen monipuolisuudesta markkinaohjautuvuuden rinnalla.

Julkisen sektorin kulttuuripoliittinen rooli kulttuuriteollisuuden edistämässä nousee esiin seuraavista yhteisölle merkittävistä lähtökohdista:

- Kulttuuriperinnön ja tradition säilyttäminen ja saatavuus yhteisön merkitystuotannon ja identiteettityön perustana
- Kulttuuristen merkitysten tuotanto yhteisön innovaatiovarantona
- Kulttuuristen merkitysten vaihdanta yhteisöllisen koheesion ja sosiaalisen tasapainon perustana
- Kulttuuristen merkitysten tuotanto talouden katalysaattorina myös tavaratuotannossa
- Symbolitalouden kasvavat markkinat
- Työllisyyden ylläpito
- Symbolitalouden kasvu kestäväen kehityksen ehtona

Julkisen sektorin rooli kulttuuriteollisen tuotannon edistämässä on edellytysten luomista. Perusvarantona edistämässä on kulttuuriperinnön säilyttäminen, ylläpito ja kehittäminen uuden merkitystuotannon lähteenä. Kulttuuriteollisuuden uudet tuotteet syntyvät aina perinteistä merkitystradition rajapintaa vasten. Kulttuuriperintö on uusien kulttuurituotteiden syntyminen edellytys ja raaka-aine. Julkisen sektorin keskeinen tehtävä on myös merkitystuotannon edellytysten luominen ja osaamisen ylläpito. Tällaisia tapoja ovat luovuus- ja taideopetus. Julkinen sektorin merkitys on keskeinen myös sekä teknisen ja fyysisen infrastruktuurin että sisällöllisen saatavuuden ylläpidossa ja kehittämisessä.

Julkisen sektorin tehtävät:

- Kulttuuriperinnön säilyttäminen, digitointi ja käytettäväksi saattaminen
- Luovuuden osaamisen ylläpito, perus-, ammatti-, korkeakoulu- sekä jatko- ja täydennyskoulutus (jatko- ja täydennyskoulutuksessa laadun ja saatavuuden varmistaminen)
- Kulttuuripalvelujen infrastruktuurin ja jakelun turvaaminen
- Tietoisuus kulttuurisista merkityksistä, merkitysten evaluointi ja metadata
- Kulttuuriyrittäjyyden edellytysten luominen

Perinteinen apurahaperusteinen luovuuden tuki on edelleen tarpeellinen innovaatioiden synnyttämisen välttämättömänä lähtökohtana, mutta se ei sinänsä riitä, vaan sen rinnalle tarvitaan koko arvoympyrän toteutumisen mahdollistavia järjestelyjä. Tällöin erityisen kriittinen on luovaa ideaa seuraava vaihe eli idean kehittäminen ja tuotteistaminen.

Julkisen sektorin tehtävänä on varmistaa kulttuuriteollisuuden edellyttämän teknisen-, sisällöllisen ja jakeluinfrastruktuurin olemassaolo. Julkisen sektorin pitäisi olla tukemassa kulttuurin monipuolista metadataa eli tietoa kulttuurituotteista ja niiden saatavuudesta, ettei tämä metadata olisi pelkästään mediajättien ketjujen varassa. Tieto moniarvoisista kulttuurituotteista ei välttämättä toteudu mikäli koko arvoketju keskittyy mediajättien omiin käsiin. Tässä mielessä yleisradiotoiminta ja kirjastolaitoksen kaltainen "tietoa tiedosta" jakeluinfra on välttämätön ja sitä pitäisi kehittää verkkoympäristössä. Tätä varten tarvitaan keskitetysti tuotettuja tietopalveluita ja verkostoja: virtuaalisia kirjastoja, museoita ja arkistoja ja omana osa-alueenaan julkisten palvelujen verkottamista.

Kulttuuripolitiikka on perinteisesti näyttäytynyt taiteen ja kulttuurin instituutioina. Näiden instituutioiden muodostama infrastruktuuri on tärkeä perusta jakelun kehittämiselle ja kulttuuriteollisen arvoympyrän kokonaisuudelle myös tulevaisuudessa. Perinteisiä instituutioita pitäisi kuitenkin kehittää siten, että niiden sisällöt nousisivat esiin monipuolisesta verkostoitumisesta erilaisten toimijoiden kanssa. Parhaimmillaan instituutiot voivat toimia rakenteena, jossa innovaatiot voivat virrata. Pahimmillaan ne juuttuvat vanhaan toimintakonseptiin koko ajan uudelleen jäsenyvässä ja muuttuvassa ympäristössä.

Kulttuuriteollisen liiketoiminnan tavoitteena on kannattavuus. Käynnistysvaiheessa tarvitaan kuitenkin yritystoiminnan kehittämispalveluita. Tätä tarkoitusta varten julkisen hallinnon pitää edistää kulttuuriteollisuuden yksityisen rahoituksen kehittymistä. Lisäksi pitää tutkia, tarvitaanko erillisiä kulttuuriteollisuusyritysten kehittämispalveluja vai riittääkö olemassa olevien rahoitus- ja kehittämispalveluiden soveltaminen, kuten esim. kauppa- ja teollisuusministeriön Sisältötuotantoprojekti ja käsityöyritysprojekti ovat osoittaneet.

Kulttuuriteollisuuden toimialojen toimintaedellytyksiä kehitetään auttamalla sekä julkisia että yksityisiä rahoittajia ymmärtämään ja arvottamaan kulttuuriteollisuutta.

Kulttuuriteollisuuteen kuuluvien sisältötuotantoyritysten tiukka kanta Sisältötuotantoprojektin toiminnassa on ollut, että yritykset haluavat mieluummin tulla kohdelluiksi kehittyvinä, kannattavuuteen ja kansainvälisyyteen pyrkivinä yrityksinä, jotka houkuttelevat myös yksityisiä rahoittajia, kuin erillistuin pönkitettävinä, ei oikein vakavasti otettavina yrityksinä.

Julkisen sektorin, erityisesti opetusministeriön yhdessä kauppaja- ja teollisuusministeriön ja liikenneministeriön kanssa, on huolehdittava kulttuuri- ja sisältöteollisuuden tunnettuuden lisäämisestä ja sen monipuolisten sisältöjen ja tulevaisuuden mahdollisuuksien esilletuomisesta.

Kirjallisuutta

Adorno, Theodor W.: Culture Industry. Selected Essays on Mass Culture. London: Routledge 1991.

Beck, Ulrich & Giddens, Anthony & Lash, Scott: Nykyajan jäljillä. Tampere: Vastapaino 1995. Alkup. 1994.

Benjamin, Walter: Taideteos teknisen uusinnettavuutensa aikakaudella. Teoksessa: Koski, Markku & Rahkonen, Keijo & Sironen, Esa (toim.): Messiaanisen sirpaleita Jyväskylä: KSL ja Tutkijaliitto, 1989. Alkup. 1936.

Bourdieu, Pierre: The Field of Cultural Production. Essays on Art and Literature. London: Polity Press, 1993.

Cantell, Timo (1993): Kannattaako kulttuuri? Kulttuurisektori ja kaupunkien kehityshankkeet. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1993:9.

Davis, Stan & Meyer, Christopher: Blur. The Speed of Change in the Connected Economy. Ernst & Young Center for Business Innovation: Addison - Wesley: Massachusetts 1998.

Ekholm, Kai: Yliopistollisen sisältötuotannon kehittämisestä. Opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin tietoyhteiskuntaneuvottelukunnan keskustelumuistioita 2. Opetusministeriö, Helsinki 1998.

Elämänlaatu, osaaminen ja kilpailukyky. Tietoyhteiskunnan strategisen kehittämisen lähtökohdat ja päämäärät. Sitra 206, Helsinki 1998.

<http://www.sitra.fi/tietoyhteiskunta/>

Elämänlaatu, osaaminen ja kilpailukyky. Tietoyhteiskunnan kehittämisen perustelut. Rainio, Antti & Kautto-Koivula, Kaisa (toim.). Sitra 206, Helsinki 1998.

<http://www.sitra.fi/tietoyhteiskunta>

European Commission: Culture, the Cultural Industries and Employment. Commission Staff Working Paper. Brussels, 14 May 1998.

Hautamäki, Antti (1996): Suomi teollisen ja tietoyhteiskunnan murroksessa; Tietoyhteiskunnan sosiaaliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset. Helsinki: SITRA 154.

Hautamäki, Antti & Lagerspetz, Eerik & Sihvola, Juha & Siltala, Juha & Tarkki, Jarmo: Yksilö modernin murroksessa. Gaudeamus: 1996.

Horkheimer, M. & Adorno, T.W. (1972): Dialectic of Enlightenment. New York: Herder & Herder. (Alkup. 1947).

Järvelin, Kalervo: Aineiston säilytys, konvertointi ja aitouden takaaminen digitaalisissa kirjastoissa, museoissa ja arkistoissa. Opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin tietoyhteiskuntaneuvottelukunnan keskustelumuistioita 4. Opetusministeriö, Helsinki 1998.

Järvelä, Sanna: Miten tietoverkkojen ja tietotekniikan opetuskäytön laatua voidaan kehittää kaikilla koulutuksen asteilla ja opettajien avulla? Opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin tietoyhteiskuntaneuvottelukunnan keskustelumuistioita 6. Opetusministeriö, Helsinki 1998.

Koivunen, Hannele & Kotro, Tanja (toim.): Kulttuuriteollisuus. Edita, Helsinki 1999.

Korvenmaa, Pekka: Muotoiltu etu I Muotoilu, teollisuus ja kansainvälinen kilpailukyky. Helsinki, Sitra 1998.

Korvenmaa, Pekka (toim.): Muotoiltu etu II Muotoilu, teollisuus ja kansainvälinen kilpailukyky. Teollisuus, viestintä ja hallinnointi, kilpailutekijät, suunnittelijat, koulutus. Helsinki, Sitra 1998.

Kotro, Tanja: Miten edistää pk-yritysten toimintaa kulttuurisessa sisällöntuotannossa? Opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin tietoyhteiskuntaneuvottelukunnan keskustelumuistioita 1. Opetusministeriö, Helsinki 1998.

Koulutuksen ja tutkimuksen tietostrategia. Opetusministeriö, Helsinki 1995.

Kulttuurinen tietoyhteiskunta. Strategiset perusteet ja lähtökohdat opetusministeriön toimintaohjelmalle 1997-2000. Opetusministeriö, Helsinki 1996.

http://www.minedu.fi/kulttuurinen_tietoyhteiskunta/

Lash, Scott & Urry, John: Economies of Signs & Space. London: Sage 1994.

Lilius, Henrik: Aineellinen kulttuuriperintö ja tietoyhteiskunta. Opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin tietoyhteiskuntaneuvottelukunnan keskustelumuistioita 3. Opetusministeriö, Helsinki 1998.

Lury, Celia: Cultural Rights. Technology, Legality and Personality. London: Routledge 1993

Oesch, Pekka: Musiikkiteollisuus Suomessa. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta, tilastotietoa taiteesta nro 17, 1998.

Orajärvi, Jukka: Miten voidaan estää koululaisten ja opiskelijoiden "uussyrjäytymistä" eli uppoutumista tietoverkkojen tarjoamaan viihteeseen vakavan opiskelun kustannuksella?

Opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin tietoyhteiskuntaneuvottelukunnan keskustelumuistioita 8. Opetusministeriö, Helsinki 1998.

Myerscough, John (1988): The Economic Importance of the Arts in Britain. London: Policy Studies Institute.

Saarinen, Heli & Nieminen, Marko & Riihiaho, Sirpa: Kulttuuriteollisuus työllistäjänä. Opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin tietoyhteiskuntaneuvottelukunnan keskustelumuistioita 7. Opetusministeriö, Helsinki 1998.

Sarlin, Kristel: Tieto- ja viestintätekniikan kehittämisen mahdollisuuksia ja rajoitteita yliopisto-opetuksessa. Opetuksen, tutkimuksen ja kulttuurin tietoyhteiskuntaneuvottelukunnan keskustelumuistioita 5. Opetusministeriö, Helsinki 1998.

Sisältötuotannon kilpailukyvyn kehittäminen. Strateginen selvitys osa 1. F&L Management Services Oy. Kauppa- ja teollisuusministeriön toimeksiannosta. 1997.

Sisältötuotannon kilpailukyvyn kehittäminen. Strateginen selvitys osa 2. F&L Management Services Oy. Kauppa- ja teollisuusministeriön toimeksiannosta. 1998.

Suomen kulttuuripolitiikka. Eurooppalaisen asiantuntijaryhmän raportti. Renard, Jacques. Euroopan neuvosto, kulttuuriyhteistyön neuvosto, 1996.

Syrjästä esiin. Puheenvuoro kulttuurista ja kehityksestä Euroopassa. Eurooppa-työryhmän raportti Euroopan neuvostolle. Taiteen keskustoimikunnan julkaisu- ja tiedotusyksikkö 1998. Alkup. In from the Margins. Council of Europe Publishing 1997.

Tiedolla tietoyhteiskuntaan (1997): Helsinki: Tilastokeskus.

Uusitalo, Liisa (1993): Kulttuuri identiteetin tuottajana; Kulttuurin tuotanto - kilpailutaloutta vai yhteistoimintaa? Kulttuuritutkimus 10: 4, 19-24.

Uusitalo, Liisa (1995): Consumption in Postmodernity - Social Structuration and the Construction of Self. Helsinki: Helsinki School of economics and business Administration Working Papers W-142.

Uusmediateollisuus Suomessa 1997 (1997): Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu, koulutuskeskus & Helsingin kauppakorkeakoulu, uusmediaryhmä.

Varis, Tapio (1995): Tiedon ajan media; Mediavalmiudet ja viestintätaidot uusiutuvassa viestintäkulttuurissa. Helsinki: Yliopistopaino.

Viestintäalan koulutuksen kehittämistarpeet (1997): Helsinki: Opetusministeriö. Opetusministeriön työryhmien muistioita 3/97.

Yrittäjyys musiikkiteollisuudessa. Suomalaisen musiikkiteollisuuden kilpailukyvyn kehittäminen. F&L Management Services Ltd. Taiteen keskustoimikunnan, Sibelius Akatemian ja Culminatium Oy:n toimeksiannosta 1998.